

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 9. KVĚTNA 1934

Za Kč 2.—

Také Francie před otázkou ústavní reformy

ZDENĚK SMETÁČEK

Básník malých lidí

OTTO RÁDL

K hitlerismu spenglerismem

JAN CHALOUPKA

Jak je to s cizineckým ruchem?

JÁRA BROŽ & KAREL ŠOUREK

Také „Přítomnost“ reformuje ústavu

Stydlivá diktatura

Krásné privilegium mládeže? — Státní svátek demokracie? — Slovenské oddělení presidia
ministrské rady — Usměrněná hesla — Materialismus a idealismus
Cesta rektora Domina k národu

L. N. ZVĚŘINA
MILAN RASTISLAV
ŠTEFÁNIK

Román československého hrdiny
1222 stran—9 dílů ve 4 svazcích
Brož. Kč 120.—, váz. Kč 145.—
U knihkupců • FR. BOROVIČKA - PRAHA

Š T O S - K Ú P E L E
PRI KOŠICIACH NA SLOVENSKU

Po celý rok otvorené — Žiadajte prospekt!

Klimatický liečebný ústav 600 m nad morom, pre nemocné pľúc a pohrudnice, neurózy, chudokrvnosť, hyperthyreózy (Basedow), stavy telesnej a duševnej vyčerpanosti, rekonvalescenciu.

Klimatická liečba, roentgen, quarz, Sollux, hydro-elektroterapia. Dávková lekáreň. Liečebne, slnečné, vzdušné kúry.

Subalpinné klima, ihličnaté lesy, nádherná poloha, slnce, ozon. Koncerty, spoločnosť, nálada, komfort.

Letný, zimný šport, výlety, dovolená, zotavená.

V r. 1933 novovybudovaný centrálny liečebný ústav

Vzdušné, svetlé izby, prvotriedna strava, ľavé sadzby. Pre členov nemocenských pokladníc a liečebných fondov výhody dl'a zvláštnych ujednaní.

SE STUDENTY NA SLOVENSKO

Ve snaze umožniti většímu počtu studentstva shlédnouti krásy Slovenska uspořádá administrace Studentského časopisu 6denní výpravu s tímto programem:

Odjezd z Prahy ráno v 9 hodin přes Olomouc, Přerov, Bohumín, Žilinu do Štrby - autobusem na Štrbské pleso - výlet na Popradské pleso - elektrickou drahou do Smokovce - lanovou drahou na Hrebienok - pěšky do Tatranské Lomnice - Poprad - vlakem do Liptovského Sv. Mikuláše - autobusem do Demänovských jeskyň - rychlovlakem přes Žilinu do Trenčanských Teplíc - vycházka do okolí - Bratislava - prohlídka města a přístavu - zpět přes Bohumín do Prahy.

Z východních Čech, Moravy i Slezska možno se kvýpravě připojiti v rychlíkové stanici.

Zájezd bude uspořádán ihned po skončení škol. roku, za režijní cenu Kč 395, v čemž je obsaženo veškeré jízdné, strava, nocleh a i. výdaje.

Výpravy, kterou povede zkušený středoškolský profesor, mohou se zúčastniti i nestudenti. Záznamy se zálohou Kč 100 za osobu a dotazy ochotně vyřizuje do 5. června

administrace Studentského časopisu
Praha II, Národní třída č. 18.

OBSAH 18. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: O jednom rozumném návrhu reformním. — L. NOWOTNY: Republika z boží milosti. — RUDOLF VÁPENÍK: Cesta rektora Domina k národu. — EDUARD VYŠKOVSKÝ: Tak tedy oposici? — RUSKO a společnost národů. — Parlament mlčí. — Úřad bez srdce? — Odborové organizace v nynější době. — Psáno na žádost pánů senátorů. — Také byrokracie nese vinu. — Čest z přiznaného omylu. — Návrhy a lidé. — Živnostenský autoklub. — Mládež nastoupí? — Proudnicový, proudný, proudně. — „Němci“ - anebo „Naši Němci?“ — Mladí a politické strany.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVIČKA V PRAZE II., NÁRODNÍ TŘÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,

NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1. 1924

Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA 62

Také Francie před otázkou ústavní reformy

I Francie nyní splácí daň dobovým pochybnostem o demokracii. V cizině se stalo zvykem považovat tuto zemi za jakousi ztrnulou, konservativní demokracii, která spokojeně užívá svého válečného vítězství a nestará se o nic jiného, než jak si zajistit jeho plody. V tomto názoru je mnohé převzato z německé, zejména hitlerovské poválečné propagandy, jejímž zájmem bylo, aby vykreslila Francii před světem jako stát zpátečnický. Francie však nikdy nebyla politicky mrtvou zemí, už proto, že je demokratická. Německá propaganda má pravdu jen v tom smyslu, že francouzská demokracie dosáhla konečně za třetí republiky politické stability, což ostatně svědčí jen v její prospěch. Teprve nyní se její vnitřní politika dostala do pohybu, který začíná směřovati k ústavní reformě. Diskuse o ní trvá už dlouho, ale hitlerovský převrat a zejména letošní únorové události a aféra Staviského z ní učinily živé politické hnutí.

Zdroje nespokojenosti.

Pouliční bouře v Paříži 6. února a pád Daladierovy vlády, jimi vynucený, ukázaly, že s francouzským parlamentem něco není v pořádku. Padla vláda, která za sebou měla ve sněmovně solidní většinu a která nebyla poražena votem nedůvěry řádně zvolených poslanců, nýbrž samozvaných soudců z ulice. Při tvoření vlády nové neměla hlavní úlohu sněmovna, nýbrž veřejné mínění; poslanci přes to vládu národního sjednocení poslušně přijali. Všecko dohromady to zkrátka byla blamáž parlamentu.

Nynější sněmovna nemá nikterak dobrou pověst. Profesor Gaston Jèze, člen radikální strany, se o ní vyslovil takto:

Bylo by třeba vrátit se hodně daleko do historie, abychom našli finanční nepořádek podobný dnešnímu. To je krásný výsledek úsilí poslanecké sněmovny zvolené r. 1932. Nebylo asi ve Francii sněmovny tak zhoubné pro národní zájmy jako je ta, již nyní máme. Její nesoudržnost, její marnotratnost předstihují všechny představy...

Tak mluví levý člověk o nynější levé sněmovně. A jeho kolega Joseph Barthélemy, znalec ústavního práva a vynikající teoretik demokracie, úplně sdílí jeho mínění a připojuje jenom toto:

„Musíme však býti spravedliví. Tato sněmovna uměla udělat velkou, krásnou a dobrou věc: abdikovala, utekla (t. j. v únoru). Poděkujme jí za to.“

Nepevnost většin, časté střídání vlád, neukáznenost poslanců jsou nejčastější příčinou stížností na francouzský parlamentarismus.*) Projevují se obyčejně při jednání o finančním zákoně. Podporuje-li většina svou vládu vždycky, začne se jistě při projednávání rozpočtu rozklížovat. To proto, že poslanci se chtějí tentokrát blýsknout před voliči svého okresu a přinést jim nějakou

*) Pozn. red. Jak patrně, pravý opak výtek, které se činí sněmovně naší. Nesmíme přehlédnout, že Francie prodělala už stav, ke kterému u nás jedna část reformátorů by ráda směřovala, a že je s ním hluboce nespokojena. Tam se za reformu dokonce považuje — zavedení vázaných kandidátních listin.

hmatatelnou trofej. (Francie má totiž většinový volební řád s malými okresy, takže poslanec je přímým zástupcem kraje a svému lidu stále na očích.) Tady je první podnět reformního úsilí. Jde jednak o to, jak rozvázat poslancovo úzké spojení s určitou skupinou voličstva, jednak o to, jak omezit jeho právo iniciativy ve věcech rozpočtových. Pokud jde o otázku prvou, myslí se na reformu volebního řádu zvětšením volebních okrsků anebo i zavedením vázaných listin, pokud jde o druhou, uvažuje se o okleštění poslanecké svobody a o posílení vlády. To tedy znamená posílení exekutivy a oslabení parlamentu.

Náladu proti parlamentarismu a proti „režimu“, abychom užili terminologie i u nás už zdomácnělé, rozpoutal však nejvíce skandál Staviského. Při jeho vyšetřování se opravdu ukázaly některé vážné nedostatky francouzské správy a veřejného života. Tak na příklad: že se kříží a někdy paralyzuje činnost pařížské Préfecture de Police a venkovské Sûreté Générale — obdoba našeho nesouladu mezi policií a četnictvem; že policie je v první řadě nástrojem politickým a teprve v druhé kriminálním; že vláda někdy ochotně sanuje pochybné podniky, aby zabránila finančním skandálům (Aeropostale, Banque Nationale de Crédit, Transatlantique); že značná část velkého pařížského tisku je prodejná; že členové parlamentu mají v poměru k členům vlády příliš velkou moc, že se mezi poslanci vyskytuje příliš mnoho advokátů, kteří někdy nejsou neochotni využívat politického vlivu ve prospěch svých soukromých klientů, zejména tlakem na soudy; atd.

Tyto vady se ovšem bez výběru házejí na hlavu „levicové“ sněmovně a zčásti na hlavu parlamentarismu vůbec. Jestliže teď po dvaceti letech znovu vychází Jovenelův pamflet „Republika kamarádů“ s předmluvou spisovatele jindy a jinak nepolitického, Paula Moranda, je to jistě detail pro stav veřejného mínění dost charakteristický. Že tu proti vládě a režimu působí i následky hospodářské krize, která na Francii doléhá snad ze všech zemí nejpozději v podobě rozpočtových nesnází, snižování platů státním zaměstnancům a pod., netřeba snad ani dodávat. Také hospodářské tísně se proti levici využívá politicky. Úsporná opatření byla protisociálním činem, pokud se o ně pokoušela vláda levice, ale jsou nutnou národní obětí, pokračuje-li v nich teď pravá vláda Doumerguova.

Když probereme pozitivní návrhy na změnu ústavy a na opravu i parlamentu, podíváme se na

nové politické síly,

kteří jsou hlavními nositeli nynější nespokojenosti a touhy po reformách. Jsou to organizace a skupiny, které sice namnoze nemají přímého zastoupení v parlamentě, ale z nichž některé nejsou proto méně mocné než mnohá z velkých politických stran. Parlament, jenž je představitelem stran, byl při poslední vládní krizi zatlačen do pozadí právě důraznou akcí nestraničských (což ovšem neznamená nadstraničských) organizací.

Z nich hrála důležitou úlohu zvláště Association des Anciens Combattants (Sdružení bývalých

bojovníků), což je svaz francouzských vojenských spolků; stará se o zájmy vojenských vysloužilců, mezi něž počítá i zájmy politické. Hlavním politickým zájmem vysloužilce je mír a hmotné výhody, jichž se mu po válce dostalo. Z toho se dá vyvodit vlastně celá politika. Mír chtějí bývalí bojovníci zajistit přesným plněním mírových smluv, zákazem zbrojení poražených mocností, kontrolou zbrojařského průmyslu. V ohledu vnitropolitickém jsou pro autoritu státu, pro silnou exekutivu a pro zajištění vlivu hospodářských organizací na stát. Tím vším představují ve francouzské veřejnosti živel konservativní.

Druhou organizací vysloužilců jsou *Croix de Feu* (Ohnivá kříže), vedené plukovníkem de la Rocque. Mají asi 150.000 členů a v poslední době prý jim denně přibývalo až 600 osob. O svém programu se neradi vyslovují. Mezi bývalými bojovníky a jimi je patrně asi takový poměr jako u nás mezi Obcí legionářskou a Nezávislou jednotou. Mají také své organizace mládeže.

Les Jeunesses patriotes (Vlastenecká mládež) jsou namířeny proti marxismu. Vůdcem je Pierre Taittinger. Podporoval je nebožtík Clemenceau. Vznikají od r. 1925 a dnes mají asi 240.000 členů. Mají jakési údernické skupiny — „groupes mobiles“ a jsou propagačně čilé. Jejich programové zásady lze zhustiti v tato hesla: Parlamentní mašinerie je zastaralá, liberalism a socialism jsou odsouzeny k zániku, Francie je poslední velkou zemí, která ještě neprovedla revoluci, hospodářství je třeba racionálně organisovat a kontrolovat státem. Na první pohled je to organizace rázu fašistického.

Téhož druhu je *Solidarité Française* (Francouzská solidarita), kterou založil voňavkář François Coty a kterou řídí Jean Renaud, romanopisec a bývalý dělostřelecký důstojník z kolonií. Jejím orgánem je „*Ami du Peuple*“ (Přítel lidu) a jejími hlavními hesly: Francie Francouzům a Národe, probud' se! Má asi 217.000 stoupenců, nezříká se násilí a agituje teď hlavně po venkově proti internacionalismu.

Parti Social-National (Sociálně národní strana) je politicky mnohem umírněnější, patrně už proto, že ji vede bývalý vyslanec a ministr Jean Hennessy. Spolu s Asociací bývalých bojovníků vydala 24. ledna 1933 manifest, v němž se zasazuje o radikální reformu ústavy. Chce silného presidenta a rozdělení Francie na hospodářské oblasti se stavovskými sněmíky, které by volily senát. Žádá zřízení Rady pro sestavování zákonů, která by byla jakousi třetí komorou, složenou z členů, jmenovaných jednak sněmovnou, jednak senátem, jednak vládou. Doporučuje referendum, z něhož by byly vyloučeny věci finanční, rozpočtové a otázky mezinárodní.

Od r. 1926 existuje *Redressement Français* (Francouzská obnova), založená průmyslníkem Ernestem Mercierem. Je pro silnou exekutivu a chce pomáhat mládeži.

Na levici

je mocnou politickou silou, jejíž možnosti se ukázaly v únorové stávce, *Confédération Générale du Travail* (Všeobecný svaz práce), jehož generálním tajemníkem je Léon Jouhaux. Tato odborová organizace má program hlavně hospodářský. Je proti deflaci, pro veřejné investice ve výši asi 15 miliard franků, pro zkrácení pracovní doby, pro zvýšení cen zemědělských produktů a pro ochranu zemědělství zakládáním syndikátů (zajímavé pro srovnání s našimi poměry). Žádá

také snížení daní pro malé živnostníky a kontrolu úvěru (ochranu střádalů).

Nejmladší socialistickou stranou je *Parti Socialiste de France* generálním tajemníkem Marcelem Déatem (neosocialisté). Oddělila se loni od socialistů pro svůj kladný poměr k vládě radikální strany. Pracuje pro reformu administrativy, pro zlepšení zahraniční politiky, pro syndikalisaci podniků. Žádá organisování trhu, stanovení cen a plánovité rozdělení výroby.

Mládež má na levici silné organizace v *Jeunesses Socialistes* a v *Jeunesses Communistes*, které projevují protiparlamentní tendence.

Jistý význam mají také

skupiny intelektuálů

kolem několika časopisů. „*L'Etat Moderne*“ (Moderní stát), jež řídí Georges Mer, vychází od r. 1920 a přimlouvá se za přenesení moderních průmyslových organizačních metod do státní správy. Vychází ze zásady, že vedle republiky politické je třeba vybudovat i republiku hospodářskou, a příkládá v tomto ohledu veliký význam společným syndikátům spotřebitelů a státních úředníků.

„*L'Ordre Nouveau* (Nový řád), jež založil Arnaud Dandieu († 1933), je orgánem „personalismu“. V politice hájí krajní decentralisaci a federalism. Základem státu jsou podle něho obce a nejvyšším orgánem Federální rada, složená z delegátů obcí, z členů kooptovaných a z členů jmenovaných Nejvyšší radou (jakousi skupinou mudrců, která se doplňuje kooptací). Zhoubcem lidstva prý je mechanická strojová práce, která zotročuje člověka. Proto se má rozdělit na stavovské organizace, které by jí obstarávaly svými členy jako občanskou službu. Nesmí její břímě nésti jen jedna třída, nýbrž všechny rovnoměrně.

Program rozvinutý zvláště po stránce filosoficko-kritické má revue „*Esprit*“ (Duch). Obrací se proti materialismu jak individualistickému (který dává „svobodu bez cíle člověku bez duše“), tak proti kolektivistickému (který dusí lidskou družnost sloužením davu), a polemizuje rovněž proti fašismu, v němž vidí falešný spiritualism. Falešný proto, že fašism staví tyranii „nižší spirituality“ (rasy, nacionalismu, anonymní disciplíny) proti svobodnému duchu. Jako cíl si „*Esprit*“ klade „obrození osobnosti a družnosti lidské“. Osobnost mu znamená „centrum svobody, myšlení a lásky“. Člověk má rozvinout celou svou osobnost a ne ji potlačovat službou penězům. Správná hierarchie je tato: dole hospodářství, nad ním tělesný život a na vrcholu odevzdanost a služba druhým.

Jsou ještě mnohá sdružení jiná, jako *Lutte* (Zápas), *Club de Février* (Únorový klub), *Ligue de L'Avant* (Liga pokroku) a pod. Nedávno založil Jean Nocher, pětadvacetiletý redaktor listu „*Œuvre*“, skupinu nazvanou prostě *Jeunes* (Mladí), která zdůrazňuje hospodářské otázky mládeže a jinak přejímá mnoho myšlenek z „*Ordre Nouveau*“ i z „*Esprit*“.

V celku se mladí nechtějí vázat příslušností ani k pravici ani k levici. Jsou vesměs proti kapitalismu (je ovšem otázka, co tím rozumějí), ale chovají se lhostejně také k parlamentní demokracii. Třebaže tvoří bezpočet drobných skupin, pohrdají stranami a volají po jednotnosti. Stěžují si, podobně jako mladí u nás, na staré generace, ale myšlenkově jim ovšem podléhají (zvláště Tardieu má mezi mladými mnoho stoupenců). Nemají přesných politických myšlenek, nýbrž projevují jen více

méně neurčité tendence. Proto lze sotva očekávat, že politická reforma bude jejich dílem. Provedou ji patrně starí a ostrřílení politikové. Podíváme se tedy, jak smýšlejí oni.

Některé reformní návrhy.

Nejvíce se z aktivních politiků exponoval pro ústavní reformu André Tardieu. Během roku 1933 o ní otiskl řadu článků v „Illustration“ a letos o ní vydal knihu pod názvem „L'Heure de la Décision“ (Hodina rozhodnutí). Vůdčí zásadou jeho návrhů jest: obnovte autoritu, abyste zachránili svobodu! Má na mysli nedostatky francouzského parlamentarismu, které jsme uvedli na začátku článku, a proto jeho návrhy směřují jednak k posílení presidenta, jednak k posílení moci vládní. Přidrží se anglického vzoru, žádá především, aby president měl právo rozpouštět na návrh ministerského předsedy poslaneckou sněmovnu. Dnes je to ve Francii možno jen na návrh senátu. Protože se však senát skládá z bývalých poslanců, je tato možnost podle Tardieu prakticky vyloučena (zkušenosť to potvrzuje). Stoupencem tohoto požadavku je také Doumergue. Za druhé žádá Tardieu, aby návrhy na finanční vydání byly jen věci vlády, čímž chce čelit obtížím při parlamentním projednávání rozpočtu (poslanci jej obyčejně vyhánějí do výše). Třetí jeho požadavek je prodloužení volebního období (ve Francii nyní čtyřletého), aby byl poslanec méně závislý na voličstvu. A konečně chce zavést podle švýcarského vzoru (kde má parlament malý význam) referendum, při němž by hlasovaly také ženy. Tardieu byl pro své návrhy podezříván ze sklonů k fašismu. Brání se proti tomu tím, že se důrazně hlásí k ústavnímu zákonu z r. 1884, jímž bylo stanoveno, že se ve Francii nesmí měnit republikánská forma státu.

Podobné návrhy přinesl také místopředseda senátu Maurice Ordinaire ve spise „Le vice constitutionnel et la révision“ (Vada ústavy a revise) z r. 1932, k němuž napsal předmluvu Doumergue. Ordinaire se shoduje s Tardieuem, až na to, že vynechává referendum a že doporučuje, aby byly mandáty verifikovány zvláštním sborem nezávislým na parlamentu. Dovolává se také ústav nových evropských republik jako vzoru.

Reformní podněty přináší ovšem také odborníci. H. Berthélemy, děkan právnické fakulty pařížské, považuje za nutnou reformu legislativy, exekutivy i soudnictví. V prvním ohledu navrhuje, aby senát měl 200 členů volených na devět let, aby sněmovna měla 300 poslanců volených podle listin na dobu 7 až 9 let, aby bylo zavedeno poměrné zastoupení bez jakékoli manipulace s hlasovými zbytky; aby bylo dáno volební právo ženám; aby president měl právo rozpouštět poslaneckou sněmovnu. Pokud jde o exekutivu, žádá, aby bylo 12 ministrů, z nichž předseda a ministři zahraničí a vnitra byli voleni sněmovnou; aby byla zřízena legislativní rada ze zástupců všech stavů k přípravě všech osnov, jmenovaná vládou, kooptující další členy, ale mající jen funkci poradní; aby rozpočtové výdaje navrhovala jenom vláda; aby byl vydán zákaz syndikování a stávek státních úředníků. Konečně se Berthélemy přimlouvá za úplně nezávislé soudnictví. Ministr spravedlnosti má prý býti volen nejvyššími soudci a zůstat ve vládě po celou legislaturu. Berthélemy je přesvědčen, že parlamentarism není v úpadku, že je to naopak jediná rozumná forma svobodné vlády, ale že je třeba bránit se jejímu zneužívání.

Jiný odborník podobného jména, Joseph Barthélemy, hledá pomoc v reformě volebního řádu. Při-

mlouvá se za zachování většinových voleb (protože nechce posílit politické strany volbami vázanými), ale přeje si rozšíření volebních okresů, tak aby se v každém volilo několik poslanců. Upozorňuje však na to, že Francie od r. 1875 čtyřikrát změnila volební řád, střídajíc volby podle listin s volbami individuálními, aniž kdy byla docela spokojena. Z toho soudí, že je třeba nepřeceňovat reformu institucí. Jinak by si přál, aby soudnictví bylo úplně odděleno od politické moci.

Stavovským sklonům doby činí ústupek Bernard Lavergne, profesor na právnické fakultě v Lille, ve velkém spise „Le Gouvernement dans les Démocraties modernes“ (Vláda v moderních demokraciích). Snáší všechny výtky proti klasické parlamentní demokracii a přeje si zavedení dvojího hlasovacího práva, politického a sociálního. Představuje si parlament o 800 členech (400 poslanců a 400 senátorů). Polovina by se volila podle dosavadního systému, druhá polovina by byla ze zástupců stavů. Lavergne provádí velmi podrobnou klasifikaci stavů a stanoví každému příslušný počet zástupců. Bohatě pamatuje na zastoupení vědců a státních úředníků, poměrně málo na stavy hospodářské. Volili by všichni občané podle toho, do jakého stavu by se přihlásili. Také zde je patrna snaha po posílení exekutivy, třebaže ovšem složitější a utopističtější cestou reformy korporativní.

Je třeba ještě vzpomenout činnosti francouzské Ligy pro lidská práva, jejíž členové už dlouho otázku ústavní reformy diskutují (očekávali bychom i od naší Ligy víc zájmu a iniciativy ve věcech tohoto druhu) a která učinila tuto otázku předmětem svého letošního sjezdu v Nancy. Liga je až dosud velmi zdrženlivá a hledá takový způsob reformy, který by doplnil základní principy demokracie a lidských práv. Zdá se, že vidí těžší otázku v oblasti správy a že by nic nenamítala proti občasnému přenesení zákonodárné moci na orgány administrativní, ovšemže za kontroly parlamentu.

Reformní snahy došly už i oficiálního schválení zřízením parlamentního výboru pro reformu státu. Ten se zatím shodl na tom, aby bylo dáno volební právo ženám (což je opravdu na čase) a na tom, aby president směl rozpouštět sněmovnu bez předchozího vota senátu.

Ozývají se však také o návrzích na ústavní reformu

hlasy pochybnosti.

Raymond Poincaré má za to, že nikterak není třeba měnit ústavu a že stačí změnit dvě řádky v jednacím řádu sněmovny. Hlavní věc podle něho jest, aby sněmovní výbory nedělaly tolik obtíží vládě. Poincaré vychází, jak patrně, z téže diagnózy jako ostatní reformátoři — vidí kořen zla ve vadné funkci parlamentu — ale spoléhá víc na dobrovolnou kázeň poslanců než na kázeň předeepsanou.

Z odborníků se vyslovil proti přeceňování ústavní reformy B. Mirkiné-Guetzévitch, profesor srovnávací pravovědy v Paříži. Podle jeho mínění (a v tom má bezpochyby pravdu) jsou francouzské nesnáze problémem politickým a nikoli právně ústavním, a to problémem pevné většiny. Parlament sám je jen obrazem politických sil v národě. Dovedou-li se tyto síly složit v pevnou majoritu, je silný parlament i silná vláda. Ale pouhou změnou předpisů nelze tohoto výsledku dosáhnout, chybí-li k němu politické předpoklady. Mirkiné-Guetzévitch upozorňuje také na to, že v demokracii

má parlament poněkud jinou funkci než v konstituční monarchii. Kdežto zde bylo jeho úkolem kontrolovat a zápasit s královskou byrokracií, jest jeho úkolem v demokracii vytvořit vládu a exekutivu. Politické těžiště demokracie je v moci výkonné. Z toho si můžeme vyvodit důsledek sami: že je to iluze a nepochopení demokracie, usilovat o nezávislost výkonné moci na politice. Nezbytným důsledkem demokracie je poměr právě opačný. V návrzích na reformu se uplatňuje (i u nás) pořád ještě mnoho myšlenkových zvyků z konstituční monarchie. Uvažujeme obyčejně stále ještě v pojmech konstitucionalismu a ne v pojmech demokratismu. Není tomu dávno, co na to v několika člancích v „Lidových novinách“ upozornil profesor Weyr.

Francouzi a my.

Přehlédneme-li návrhy, jež jsme uvedli, vidíme, že se všechny točí kolem otázky, jak ozdravit francouzský parlamentarism. A shodují se do značné míry i v názoru na prostředky k nápravě: vidí je vesměs v posílení výkonné moci a v oslabení parlamentu. To je tendence společná patrně všem zemím, kde se uvažuje o krizi demokracie. Všude je předmětem touhy silná, rychlá a výkonná vláda, také u nás. Půjdeme-li však ve srovnávání do podrobností, budeme narážet také na rozdíly. Kdežto ve Francii se nařiká na parlament, nařiká se u nás na politické strany. Kdežto tam by si přáli učiniti poslance vázanějším, volá se u nás po jeho větší nezávislosti. Kdežto Francie začíná uvažovat o výhodách voleb podle listin, usilujeme my o jejich zrušení a o návrat k volbám většinovým. Kdežto francouzští politikové hledají prostředky, jak rozšířit vzdálenost mezi poslancem a voličem, přemýšlíme my, jak ji zkrátit atd.

To jsou však rozdíly podmíněné jen růzností místních poměrů a tradic. Základní problém je stejný tam i zde: jak odstranit demokracickou anarchii, ať už pochází z nekázně parlamentu či z nekázně stran, a jak dosáhnout silné a trvalé vlády. V ohledu vládní stability jsme na tom u nás ovšem lépe než Francouzi.

Stojí také za to zvláště zdůraznit, že žádný z konkrétních návrhů francouzských se neuchyluje od hlavních zásad demokracie. Ať bude ve Francii cokoli reformováno, můžeme bezpečně očekávat, že demokracie bude zachována.

Demokracie má vlastně jediný problém — sebevládu. Kde ta se zachytí, bude všechno ostatní přidáno.

Zdeněk Smetáček.

poznámky

Stydlivá diktatura

Napsali jsme tu nedávno, že nynější diktatury trpí jakousi stydlivostí a že se za nic nechtějí před světem přiznat k své diktátorské povaze. Lze jistě sotva předpokládat, že diktátoři trpí tímto ostychem, pokud jsou sami mezi sebou a mezi svými věrnými, anebo že jsou tak neupřímní, aby neměli odvahy přiznat se ani sami sobě k svým skutečným úmyslům. Bude proto asi nutno hledat příčinu jejich ostýchavosti v ohledu na ostatní svět, před nímž je nutno předstírat, že se dalekosáhlé převraty dějí cestou bezvadně legální a ústavní. My demokraté z toho můžeme čerpat posilu. Patrně ještě nepoklesl kurs demokracické myšlenky asi u diktátorů tak hluboko, aby cítili, že je možno si počínat ve věci státních převratů s cynickou otevřeností. Patrně má ještě veřejné mínění demokracického světa jakousi váhu, když se cítí potřeba, zastírat skutečný smysl událostí ústavně právní sofistickou. Přihlížíme-li k stupni mužné otevřenosti, jakou až dosud jednotliví diktátoři dovedli

vyvinout, musíme se s relativní pochvalou zmínit jen o Mussolinim, neboť jen u něho nacházíme některé povahové prvky opravdového revolucionáře. I když, jak se vypravuje, zůstal při pochodu na Řím moudře doma a spokojil se tím, že se dal na místo vítězství dovézt spacím vagonem, přece dal své revoluční citizádosti průchod aspoň potud, že svůj režim prohlašoval za skutečný převrat i po stránce ústavně formální. Dostavil se prý po svém úspěchu do italské sněmovny a promluvil k shromážděným zástupcům lidu asi tímto způsobem: „Vážení pánové, mohl bych vás odtud vyházet, ale příkládám vaši dosavadní a zejména budoucí činnosti tak málo významu, že vás ponechám na vašich místech.“ — Patrně tu spolupůsobil i motiv osobní. Mussolini si asi nedovedl odepřít potěšení, aby viděl, s jakou radostí budou jeho včerejší odpůrci vykonávat jeho rozkazy. Byl revolucionářem také v tom, že se málo ohlížel na mínění italské aristokracie a vznešené společnosti, která mu ostatně nikdy neodpustila jeho plebejský původ. Podobně jako parlamentu, dal také králi s nevalnou vážností najevo, že ho ponechává na místě jen pro jeho bezvýznamnost. Třebaže nepohrdl sňatkem své dcery s aristokratem, dal si vždycky záležet, aby nevznikly falešné představy o tom, kdo je skutečným pánem ve státě.

V tom i v ostatním ukazují se další diktátoři osobnostmi daleko méně průbojnými. Hitler už nedovedl zastříti dojem, že mu lichotí určitá šlechtická spojenectví, a místo skutečného pochodu ozbrojených formací na Berlín dal přednost obraznému pochodu pomocí hlasovacích listků podle nenáviděného systému výmarského. A nakonec Dollfuss už se dostal do svého převratnictví jaksi z vyššího dopuštění a usiluje teď o to, aby si dal svou působnost zdánlivě legalisovati starým parlamentem. Věc ovšem dopadla docela v duchu starorakouské tradice. Každému je zřejmo, že se staly věci nenáležitě (ruiny vídeňských domů a čerstvé hroby se nedají žádným hlasováním odstranit) a že „odhlasování“ nové ústavy 30. dubna bylo jen maličkým fíkovým listem, s velikou bezradností pověšeným na velikou politickou hanbu. Bylo-li k změně ústavy potřebí 83 poslanců a sešlo-li se jich jen 68, kteří přes to svůj úkol zdárně provedli, budou mít rakouští oficiósové asi velice těžkou práci, aby ve světě našli člověka dostatečně naivního, který by onu událost přijal s jakousi mírou vážnosti. Umění politického arrangement nebývalo v Rakousku nikdy domovem, ale přece jenom jsme nečekali, že by se své beztaky už nízké výše mohlo poklesnout až do těchto hlubin. Jestliže jsme se až posud žádným rakouským činem nedovedli rozehráti, tentokrát musíme vystoupit z rezervy a vyjádřit svůj nejhlubší obdiv.

Z. S.

Krásné privilegium mládí?

Do „Modré revue“ napsal článek o reformě politického života národnědemokratický poslanec Ježek. Závěr jeho článku je věnován mládeži: „... Vy, jako mládež, máte krásné privilegium, chtít víc, než je vůbec možné. V tomto směru přeji vám, aby v budoucnosti, až vy budete udávat směrnice politické, dočkali jste se splnění všech svých velkých ideálů.“ U nás výsady, privilegia, jsou zrušena, ale to nevádí, neboť toto privilegium, které posl. Ježek dává mládeži, nic nestojí a také nic neznamena. Nanejvýše je dokladem toho, jak nesprávné jsou u nás názory o mládeži. Proč totiž jen mládež má mít privilegium chtít víc, než je vůbec možné? Rozumní lidé uznají, že je nerozumné chtít víc než je vůbec možné. Proč tento nerozum, který zejména v politice se nevyplácí, má být povýšen na krásné privilegium mládí? To proto, že mnozí ze starší generace se dívají shovívavě na mládež: jen se vybuřte, jen buďte radikální, však vy jednou zmoudříte! Pokud budou takovéto názory mezi starou generací o mladých, bude těžký dohovor. Na řešení problému mladých nestačí přiznat mládeži právo na radikalismus, z něhož mládež časem sleví. Radikalismus pravý a dobrý má svoji pevnou cenu a ze skutečného radikalismu se neslevuje. To je jedna z velkých pověr: že mládež má právo se vybuřit, že má právo být radikálnější než ti druzí. Snaž se. Snaž k této pověře přispěly případy ukazující, jak mladí radikálové skončili jako hofráti. Špatně pojmají společenskou funkci mládeže ti, kteří se domnívají, že nevádí, když mládež bude o dvě stě procent radikálnější než ti druzí, protože život je donutí, aby slevili na svém radikalismu. Radikální není ten, kdo chce více než ti druzí. Radikální je ten, kdo svoje stanovisko hájí důsledně, vytrvale, věčně, vždy a všude. A tohoto radikalismu je u nás velmi málo. Mládež posloupí více ten, kdo k ní bude mluvití strážlivě, jako rovný s rovnými, kdo jí nebude dávat privilegia chtít více, než je vůbec možné. Žádný strážlivý politik nebude nikdy nikomu doporučovat, aby chtěl více, než je vůbec možné. Proč tento nerozum tedy pasovat na krásné privilegium mládí? V. G.

Státní svátek demokracie?

Také oslavy 1. května patří k několika neblahým okolnostem, dosvědčujícím starou pravdu, jak demokracii chybí schopnost účinnější propagace. Sami stoupenci demokracie — a jistě ti nejupřímnější — podobné stížnosti několikrát vyslovili i v tomto časopise. (Bylo poukázáno na př. na to, jak diktatury dovedly zužitkovatí rozhlas, zatím co demokratické vlády k této možnosti přistupují jaksi váhavě.) Nyní lze se pozastaviti i nad tím, jak protidemokratické režimy dovedly „zachovatí“ svátek práce. Den, který podle svého určení měl každoročně osvěžití myšlenku socialismu a demokracie, byl obratem ruky u sousedů přeměněn v den, který má ty myšlenky co nejvíce zamlžiti. A nutno přiznat, že to zamlžování provádějí ony vlády rozhodně s větším nadšením a hlavně s větší úporností, než vláda demokratická to osvěžování. Třebáže je u nás 1. květen svátkem státem uznaným, zdá se, že stát ani neví, jaký svátek uznal. A přece možnosti jsou zde veliké, aby právě toho dne demokratická republika využila ke zdůraznění ideje, o kterou se opírá.

Výrazně tato krutá pravda vynikla v pohraničí. Československé město mělo pouze na radnici dva prapory a to jen v městských barvách, podle všeho jen na osobní popud úřadujícího náměstka starosty, něm. sociálního demokrata; stačilo však vystoupiti na vrch, vzdálený deset minut od oné hranice, abychom viděli, jak sousední saska obec hoří barvami vlajek a praporů hitlerismu. Zatím co říšská celnice byla ozdobena oběma prapory německé vlády, její československá sousedka, asi pět metrů vzdálená, byla jako Popelka; a podobně i ostatní budovy čsl. státních úřadů.

Zde nelze namítat cosi o fangličkářství. Nikdo, kdo v demokracii věří, nechce, aby volila ke své propagaci podobné pochybné prostředky, které se na konec vždy stanou neúčinnými a směšnými. Ale mezi fangličkářstvím a vlačností je přece ta známá střední cesta, cesta důstojná. Zdá se, že stát se dívá na tento svátek jen jako na den slavnostních slibů, které mu skládají na svých táborech státotvorné strany, zatím co on ty sliby přijímá s byrokraticky ledovou tváří, personifikovanou tvářemi „pro všechny případy“ připravených policistů a četníků.

Z 1. května si rozhodně demokracie (jako tvůrčí idea československé republiky) svůj slavný a jásavý svátek dosud neudělala. To ti dva chytráctí šuhajové v sousedství si uměli jinak osedlat toho cizího koně.

Ota Jahoda.

Slovenské oddělení presidia ministerské rady

Před časem bylo utvořeno při presidiu ministerské rady zvláštní oddělení, jehož úkolem se měla státi ochrana slovenských zájmů. Zdá se nám, že právě teď by bylo třeba, aby se toto oddělení ujal velmi vážného úkolu. Do státní služby budou přijímány nové síly. Ať už plně placené, anebo t. zv. aspiranti. Budou jistě přijímáni i lidé ze Slovenska. A tu by se mělo dbáti, aby alespoň část těchto nově přijatých byla umístěna v českých zemích. Mohl by to býti začátek nové personální politiky československé. Pro příště by si měl každý slovenský úředník odsloužiti určitou dobu v českých zemích (po této době by se na svoji žádost mohl vrátit na Slovensko) a naopak. Dnešní doba je pro tuto politiku o to příznivější, že s nedostatkem míst zmizely nesmyslné námitky o nesnážích jazykových, národnostních a bůhvíjakých.

Kdyby se slovenské oddělení ministerské rady ujal iniciativy v tomto směru, bylo by to nejlepším důkazem o oprávněnosti jeho existence.

Dr. vh.

Usměrněná hesla

Jestliže bychom se pokusili měřiti myšlenkové bohatství komunistické strany podle vynalézavosti průpovědek na májových standartách, došli bychom k hubené bilanci. Aspoň v Praze. Docela nudně se střídalo několik vět, nudných už svou otřelostí. Takové „Pryč se zbídačujícím plánem buržoasie“ sotva roznítilo nejvěrnějšího přívržence. Jaké naléhavé představy takové heslo je s to vzbuditi? Třeba už tím „plánem“ — právě nedostatek plánu se buržoasní společností vytýká zcela právem. Nejde však o rozbor. Snad chtělo ukázati komunistické vedení ideovou jednodušnost strany. Osvězením působilo zato několik neumělých nápisů v téměř živoucího, nedokonalého světa. Ten jejich konkrétní obsah se tak na hony lišil od schematických hesel předepsaných. „Zaveďte kanalisaci do cihelny“, „Postavte cihlářům rádné byty“, „Postavte v Dejvicích nemocnici“ — tu uslyšíte vskutku nepřijemné zaskřípění dnešního společenského stroje. S jiného stanoviska byl zajímavější nápis: „Řidiči, do boje za

pensijní pojištění“ — jistě pohoršen povytáhl obočí ukázněný komunistický intelektuál. A hned asi raději odvrátil hlavu, aby nemusil znovu čísti: „Řidiči, do boje proti ubíjení automobilismu“ — sem už patřila kletba. Ale to už je snad věčný spor schematu se skutečností.

ld

Materialismus a idealismus

Socialismus jest velmi často obviňován z materialismu; vytýká se mu, že nemá smysl pro nic jiného, než hmotu, chleba, jídlo. Ti druzí — nesocialisté — jsou pak idealisty. Jsou zánecí myšlenky. Zánecí pro myšlenku možno měřiti hmotnou obětí pro tuto myšlenku přinesenou. Porovnejme tedy z nedělních novin výsledky sbírek na účely velmi od sebe vzdálené. Jedna čísla čteme v „Právu lidu“; je to částečný výsledek sbírek ve prospěch těch, kteří podlehlí v boji ve Vídni a Rakousku. Jest to dlouhá řada čísel. Menších i větších. Zaokrouhlených i čísel, která svědčí o tom, jak koruna se sháněla ke koruně. Dohromady tato čísla dávají velkou sumu. Kdo ji sebral? Sebrali ji materialističtí dělníci ve svých plenárnkách, odborových organizacích. Mnohý z těch, který dal i menší částku, bude ji druhý den postrádati. Ale tato sbírka ukazuje, jak to materialistické dělnictvo dovede sebrati velké částky pro určitou myšlenku. A nesbírá se mezi nimi jen na vídeňské a rakouské sociální demokraty. Také výkazy sbírek pro Olympiádu mají svoje dlouhé řady a dohromady dávají velmi slušné částky. Ten, kdo dělníky obviňuje z materialismu, měl si všimnouti příprav pro Olympiádu. Bude tato Olympiáda nějakou hmotarskou slavností? Ne; bude projevem idealismu, ukázkou, kolik v dělnických vrstvách jest víry a zájmu o nadosobní, nehmotnou myšlenku. — V jiných listech čteme o výsledcích sbírek pro obnovu Karolina. Tu se dočítáme, že Živnostenská banka věnovala na obnovu Karolina právě tolik, jako Ústřední spolek československých profesorů a Spolek českých mediků. Otázka Karolina našla horlivého vykladače v „Národních listech“, které k Živnostenské bance mají velmi blízko. Kolik dala Živnostenská banka? Největší banka dala právě tolik, jako dva spolky; jeden profesorský a jeden studentský. Jistě nelze o těchto spolecích říci, že by se jim finančně vedlo tak dobře, jako Živnostenské bance. Spočítejte si v jednom čísle „Právu lidu“, kolik dají dělnické organizace na myšlenku, která jest jejich, ať jest to myšlenka podporovat rakouské sociální demokraty, ať jest to myšlenka finančně zajistiti dělnickou Olympiádu; podrhněte a řekněte: to dávají materialističtí dělníci. Postavte proti tomu skutečnost, že Živnostenská banka — tak blízko „Národním listům“, vykládajícím o materialismu socialistů a idealismu národních demokratů — dala tolik, jako spolky, které nemají ustláno na růžích. Ti, kteří vytýkají dělníkům a socialistům materialismus, nesmějí zůstat na poloviční cestě: musí dokázati svůj idealismus, a to důkazy hmatatelnějšími, než — články v „Národních listech“.

V. G.

literatura a umění

Otto Rádl:

Básník malých lidí

Jeden z těch, kteří neemigrovali.

Hans Fallada debutoval knihou „Goedeschal“, která se k nám v překladu nedostala, pokračoval r. 1931 románem „Bauern, Bonzen und Bomben“, politickým a sociálním příběhem z rozhraní německého venkova a maloměsta, dokončil roku 1932 „Kleiner Mann, was nun?“, knihu, která pod titulem „Občánku co teď?“ dosáhla u nás jednoho z největších čtenářských úspěchů, napsal dalšího roku pětisetstránkový příběh „Wer einmal uns dem Blechnapf frißt“, jenž vyšel v německém originále letos v lednu, a ohlašuje pro letošní vánoce již nyní dokončený román o šesti stech stránkách „Wir hatten mal ein Kind“. Již tato krátká lhůta čtyř let s pěti romány a vnější rozsah každého z těchto děl ukazují, že ve Falladovi máme co dělat se zjevem

neobyčejné umělecké plodnosti a píce. Kdo přečetl kteroukoli z jeho knih, přesvědčí se, že ve Falladovi nalézá jeden z nejsilnějších zjevů mladé německé prosy: tím zajímavější, že patří stejně do Německa socialistického jako do dnešního, kde jeho knihy dále vycházejí.

Z tohoto podivného postavení mezi dvěma světy si už dnes u německé emigrace získal přívlastku „podezřelého“. Nemáme o faktech jeho biografie ani o jeho politickém smýšlení žádných dokladů; z jeho dopisu ze 4. března 1934 se dovídáme jen, že žije kdesi v Meklenbursku, vzdálen praktického života, „in der Welteneinsamkeit“, a můžeme si představit, že při rozsahu a důkladnosti jeho tvorby mu patrně zbývá málo kdy i chuti na činnost politickou nebo agitační. Nebudeme tedy rychle přebírat konstatování těch, kteří z Německa odešli, že Fallada je „gleichschaltován“. Předně proto, že se nám nezdá naprosto nutným, aby každý autor byl osobně spjat s nějakým politickým systémem dříve, než počneme posuzovati jeho umělecké hodnoty, a protože samotný fakt, že někdo emigroval, nám nepřipadá ještě dostatečným důkazem, že také něco znamená anebo že již proto si zaslouží, abychom se jím zabývali. I ten, kdo bude chtít hodnotit význam Falladův politicky, bude musit vzít v úvahu, že jsou formy politické oposice daleko méně manifestační, ale daleko účinnější, než sebrat své věci a odejít. Fallada je z těch, kteří zůstali, a jeho poslední vydaná kniha o tom, kdo se jednou najedl z trestanecké misky, ukazuje, že zůstal přímý a čestný chlapík.

Aby se vlk nažral.

Předmluvou musil patrně nakladatel Rowohlt, jenž byl již včera jedním z nejvýznamnějších německých nakladatelů, vykoupit možnost vydání této knížky ve Třetí říši. Mluví v zemi Hitlerově, v zemi koncentračních táborů, o životě v trestnicích, o krutosti, byrokratismu, pedantství, nelidskosti, pokrytectví a lidské nechápavosti, s nimiž se s nimi zachází, je zřejmě totéž, jako mluví v domě oběšencově o pověstném provaze. Chtěl-li Fallada přes to otevřeně říci a fantastickým množstvím materiálu doložit, že v ý k o n j u s t i c e je jednou z nejpochybnějších a nejproblematičtějších funkcí lidské společnosti, pak promineme vydavateli, že připojil ke knize úvodem patnáct řádek, v nichž se prohlašuje, že prý všechny ty věci v knize obsažené se naprosto netýkají Německa dnešního:

„Zatím co autor svou knihu ještě psal, změnil se i tento kus německé skutečnosti... Dnes už se nežvaní o humanitě pro trestance, nýbrž opatřuje se práce pro propuštěné vězně. Žádné pusté a profesionální poručníkování, nýbrž porozumění. Žádná milost, nýbrž čaru pod to, a teď ukaž, kdo jsi.“

Dovolíme si toto ujištění jménem oficiality přijímat cum grano salis, stejně jako vyprávění o ideálním a fešáckém kriminále sovětském. A budeme raději věřit tomu, co nám říká kniha samotná, nikoli předmluva, a ochotně přijmeme ujištění autorovo, že nám stejně jako v knize „Sedláci se bouří“ a v „Občánkovi podle svých slov mohl ukázati jenom to, co skutečně viděl, a nikoli to, co tu jednou bude.“ Kniha o človíčkovi Kufaltovi, jenž jednou z plechové misky žral, není naprosto kniha „usměrněná, není oportunistický příběh, je to jedna z nejpravdivějších knih, jež byly o Německu napsány.

O Německu včerejším i dnešním, protože povahy se nemění, i když se změnila barvy.

A také jedna z básnických knih. Zatím co u Feuchtwangera, jenž je mu blízký látkovou volbou otázek z velikých společenských komplexů, máme nejednou obavu, neutlačuje-li v sobě svým sociologickým zájmem někdy básníka, má v sobě Fallada šťastnou tvůrčí rovnováhu mezi složkami, jež představují dokumenty, a složkami, které jsou sny. Je zkrátka udělán z těsta, z něhož se dělají velicí románpisci.

Romány současnosti.

Diskutuje-li se dnes právě o otázce, jaké místo má v uměleckém díle zaujímat politická a sociální skutečnost doby, je možno vzít dílo Hanse Fallady jako jeden z nejlepších příkladů. Jeho knihy jsou nabitý detaily z dnešního života společenského, na každé stránce se na vás šklebí některá neodpovědná otázka sociální, všichni jeho lidé stojí na některé straně politického boje přítomnosti. V knize „Sedláci se bouří“ stojí veřejné otázky docela v popředí: sedláci, exekuce, měšťáci, noviny, státní zástupce, policie, politické strany, bezohledný a sobecký zápas všech proti všem. V románě „Občánku, co teď“ stojíme uprostřed téhož zápasu, který je tentokrát ukázán zdola, nikoli shora: proto se projevuje zejména v nejpodrobnějších důsledcích sociálních, nikoli ve velkých liniích politických. Poznáváme tu však veliké komplexy sociálních otázek: rozpor otců a synů v proletářských rodinách maloměsta, bytovou nouzi mladých manželství, útlak venkovských zaměstnanců pod patriarchální mocí šéfovou, rudimentární solidaritu personálu, pak chladnou krutost racionalizovaného velkoobchodu s kvotovým prodejním systémem, jenž činí z prodavačů štvance. Vidíme byrokratism nemocenského pojišťování, jenž činí zaryté nepřátele ze dvou stejných ubožáků, jednoho zaměstnance za úředním okénkem, a druhého před ním. Poznáváme hrůzu malého zaměstnance před firmou, která je vydán na milost a nemilost, která se plete do jeho soukromých zábav, jeho způsobu života. Několik detailů rozkladu společnosti: nudismus uprostřed velkoměsta, falešné hráčství, příživnictví, podivná živnost paní Miy. — A konečně nezaměstnanost: nejprve jako hrozící pohroma, před níž jde hrůza, před níž ze strachu snese člověk každé pokoření, a pak se otevírající jako černá propast, z níž není záchrany, která pohlcuje všechny síly, podlomí sebevědomí, uloupí úctu před sebou, rozloží člověka v cosi beztvárného a bez vůle.

V dalším románě Falladově jde zájem autorův ještě ke speciálnější otázce. Od otázky venkova a města a boje politických stran, přes zápas malého člověka s hospodářskou krizí a starostí o rodinu, přistupuje v románě „Kdo jednou z trestanecké misky žral“ k docela speciálnímu problému návratu propuštěných trestanců po odpykání trestu do normálního života. Tento námět je ovšem postaven opět do současnosti s hospodářskou krizí, nezaměstnaností, takže zachycuje opět celý obraz dneška. S celou svou odbornou znalostí detailů líčí tu Fallada v deseti velkých kapitolách poslední dny drobného inteligenta Willyho Kufalta, malého defraudanta, jenž si odseděl 1800 nocí ve vězení a chystá se začít nový život. Poznáváme milieu moderní trestnice, tak zvaný humánní způsob trestu se všemi svými stíny a zlořády: pokry-

tectví, nejrůznější způsoby vydírání a zneužívání moci, udavačství, vykořisťování práce trestanců, využívání jejich erotické bída, podplácení, tyranisování, jejich potměšilé pomsty, sekýrování zřízenců jen z radosti ze zla, osobní msty úředníků, byrokratisování provozu, nemožnost reformem, které zůstávají na papíře. Pak vstupujeme s Kufaltem na svobodu, která přinese novou nesvobodu v humánních institucích „Domova míru“ a pisárny Presto, v nichž pod církevním dozorem jsou propuštění dále poručníkování: tato „výchova“ k „normálnímu životu“, při níž je opět jejich práce využívána, každý jejich pohyb střežen, jejich úspory schovávány, jejich čas pro vycházky a návrat přesně předepsán, vyvolává opět jen reakci ve vymyšlených podvodů a oklik, kombinování romantických kousků, nastupování nepřímé cesty. Lidem, kteří tu vyšli na svobodu, chybí vůle, zvykli si poslouchat jen rozkazů, nemají už iniciativu, nemají vytrvalost ani důvěru v poctivost, a ti druzí nemají víru k nim: podnikají velkolepý zápas s prací založením rozmnožovací kanceláře, ale jejich podnik se rozbije o jejich vlastní nespolehlivost i o denunciaci humánního podniku, kterému konkurují. Náš dobrý Kufalt má neúspěch se svým privátním životem, v němž touží po dobré a klidu ženy, a neúspěch se svými poctivými úmysly, neboť jediné peníze, které si vydělá, získá zase jen účastí při krádeži. Ujede do venkovského města, pracuje jako insertní a abonentní akvizitér malého plátku, jižjiž vyhrává a skoro se stane manželem hodného maloměstského děvčete, když se zase prozradí, že byl trestán pro zločin a on ujede. Tu už je zase zralý pro kriminál: jede znovu do Hamburku, kombinuje velké vloupání u klenotníka, které místo něho provedou jiní, najde v sobě manii loupeží dámských kabelek, zaplete se znovu do života, jaký policie nemá ráda, nakonec udělá docela sprostou krádež u hodné staré bytné, je zatčen a odsouzen znovu na sedm let do žaláře. Všechno románové tohoto příběhu je opět dokumentováno množstvím reálných detailů sociálního života.

Básník před sociologem.

Jeho umění spočívá v tom, že nikde není jen reportér, nýbrž všude tvořící autor, že tato drobnomalba životních podmínek a problémů dneška není nikde samotným účelem jeho díla, nýbrž jen jeho složkou. V tom stálém souboji, jež v jeho díle vede mezi sebou romanopisec a sociolog, vyhrává vždycky romanopisec. Fallada má v sobě příliš mnoho smyslu pro život, než aby se mohl stát autorem suchopárných sociálních traktátů. A má příliš mnoho fantasmie, než aby se vzdal své tvůrčí radosti z fabulování a proplétání dějů a stal se ve svém příběhu dogmatikem.

Osudy jeho sociálně utištěných hrdinů se nerozvíjejí podle pravidel, jež předpisuje dialektika třídního boje, nýbrž rozhodují v nich často motivy náhody, složky dějově románové, zásahy nějakého božstva z romantického mechanismu. Když Pinneberg v Ducherově je vyhozen z místa a nenajde jiné, dostává pojednou pozvání od matky do Berlína. Když nemá čím zaplatit za byt u matky, položí mu v noci Jachman na postel tři sta marek. V románu „Kdo jednou“ je těchto čistě románových obrátů daleko více: krádež dopisu v trestnici, sadistická dcera bytné Liese, Beerbohmova vražda z vilnosti, podnik trestan-

ců Presto-Cito, smrt malého truhláře Emila Bruna a spálení továrny, vyloupení klenotníka, jeho kompenzační obchod s pachateli, prozrazení Kufalta v závěru. Nikde tam, kde opouští reportáž a vymýšlí děje, však neztrácíte o Falladu zájem: naopak, tam teprve nabývá formátu, tam se stává básníkem. Fallada je si toho vědom a proto často ochotně obětuje sociální linii díla své fabuli. Skoro by nám byl už ukázal, že se spořádaný propuštěný trestanec Kufalt se svou vášnivou vůlí k řádnému životu dostane přece jen do pevných kolejí, skoro už dojde k jeho sňatku s dcerou sklenářovou, jenž by ho byl zachránil: tu zasahuje do příběhu romanopisec. Čirou náhodou, v důsledku jakési jiné krádeže, padne na Kufalta podezření, je prozrazeno, že byl už trestán, a on, jsa znechucen a deprimován a bez odvahy, už nejde k Hildě, nýbrž ujede do Hamburku. To je efektní obrat, jenž umožňuje autorovi náhle překvapit a rozprádati dále děj, to však současně ubírá případu na typičnosti osudu propuštěného trestance a proměňuje jej v individuální a jedinečný případ Willyho Kufalta. Sociologický důkaz byl obětován, ale román získal: pozorujeme úmysl autorův a těšíme se z četby. (Konec příště.)

filosofie a psychologie

Jan Chaloupka:

K hitlerismu spenglerismem

Philosophia ancilla theologiae. To platilo ve středověku. Filosofie Spenglerova je služkou dnešní politiky německé. Je služkou dosti věrnou i loyální. Její otec, pan Spengler, připravoval ji k této funkci řadou knih, z nichž „Untergang des Abendlandes“ (Zánik západu) mu vynesla první velký úspěch. Filosof pan Spengler měl totiž v dobách sobě nepodobných dva veliké a takřka paradoxní úspěchy, jež i charakterisují „užitečnost“ jeho práce speciálně pro Němce. První úspěch sklídil autor jmenovanou knihou v začátcích „druhé říše německé“. Nálada skleslosti z vojensko-politického převratu roku osmnáctého i situace inflační z roku dvacátého vycházely velmi vstřícně knize s defaistickými předpověďmi o katastrofálních koncích Evropy. Nálada veřejnosti se snad i s knihou stotožňovala. Měla v ní útěchu.

Ale v jak kontrastujících dobách stal se Oswald Spengler opět populárním? V začátcích „třetí říše“, v době, kterou právě opačné rysy charakterisují: tendence k expansi, národní hrdosti, moci politické i vojenské. Dochází k tomu, že Spengler je pokládán za duchovního průkopníka této „třetí říše“, za muže, který mocí tištěného slova klestí cestu hitlerismu v kruzích intelektuálních, pro které by SA řečník masového tábora byl již méně vhodnou propagací. A poněvadž vychází vstřícně neuvědomělým slabším německého ducha, jde jeho poslední kniha „Jahre der Entscheidung“ (Rozhodná léta) znamenitě na odbyt. I přes chladnost, s jakou byla některá kritická místa knihy přijata v hitlerovském vedení. Je to kniha stejně cenná pro oficiální myšlenkový kurs německý jako pro jeho ideologické odpůrce, kteří sotva mohou jinde nalézt materiál tak bohatý k posouzení rozkladu, jímž onen uznávaný německý „Geist“ poklesl během posledních dvou let téměř k identifikaci s pojmy: Militärgeist a Preussentum.

„Hospodárský egoismus jest morálkou třídního boje. Materialismus jest morálkou užitečnosti otrockých duší, otrockých již tím sprostým způsobem, dívati se na věci zdola. — Je to parazitický egoismus méněcenných, který hospodárství života a jeho společenství pojímá jako objekt, z něhož při minimální námaze nejspíše možný životní požitek — panem et circenses — vyssává. Zde je rozvaha, píle, úspěch a radost z osobního výkonu málo chápána.“

„Pod kapitalismem jest zahrnuto vše, co nemělo štěstí býti dělníkem nebo dělnickým vůdcem, všichni, kterým se z důvodu nepatřičnosti nemůže dařiti špatně. — Kapitalismus a socialismus jsou vlastně jen morální pojmy, socialismus není nic jiného než kapitalismus nižší třídy. Je to kapitalismus „von unten“. — Vyskytuje se duševně neschopné a zdeptané ještě podporuje. Odtud vycházejí gangsteri liberalistických a bolševických povstání. — Levá orientace je nedostatkem úcty k majetku. Ale žádná rasa nemá tak vyvinutý smysl pro majetek jako právě rasa germánská a sice proto, poněvadž má nejsilnější vůli ze všech historických ras. Vůle majetku je nordický smysl života. Ovládá a tvoří naše dějiny. Kdo nemá smysl pro to, není z naší rasy.“

Spenglerovu stať o fašismu uvádí tento citát:

„Jsou dvě fronty, pravá a levá. Zbabělost některých vrstev marně se namáhá docílití smířujícího středu proti pravým i levým radikálním tendencím. Ale což sama doba není dost radikální? Nesnese kompromisů. Trvajíc převaha levých jest sice skutečností, ale pravý caesarismus se neopírá o většinu, nýbrž o silně menšinu.“

„Marxismus je vlastně náboženstvím. Má své svaté, apoštoly, mučedníky, církevní obce, bibli i své poslání, má svá dogmata, kacířské soudy, orthodoxii i scholastiku a lidovou morálku pro věřící i nevěřící, stejně jako církev. — Co jsou křesťanská sdružení? Křesťanský bolševismus. Od počátku racionalistického věku 1750 vzniká materialismus bez i s terminologií křesťanskou. Pojmy chudoba, hlad, bída, soucit, mzda, jakmile jsou vysloveny se spodním tónem morálním a nadto vysloveny pro sociální i vědecké požadavky, vzniká materialismus.“

Ze svého spisu „Preussentum u. Sozialismus“ rozvádí Spengler takovéto myšlenky, proniknuté elementem protidemokratickým:

„Ryze prusáckým je aristokratické a disciplinované uspořádání života dle různých tříd výkonů. Býti služebníkem je aristokratická ctnost, které jsou málokterí schopni. Prusáctví je něco vznešeného, něco namířeného proti všem způsobům většiny a proti panství lidu, především tedy proti vlastnostem masovým.“

První díl „Rozhodných let“ končí prognosou do budoucnosti. Celým spisem se vinoucí, chorobná a germánsky mystická vise je tu stručně rekapitulována:

„Formu udávající duch jest jen duch válečný, duch prusácký. Ještě jednou procitnou legie Caesarovy. V tomto století čekají poslední rozhodnutí na svého muže. Či meč rozhodne vítězství, ten bude pánem světa. Zde leží kostky neuvěřitelné hry. Kdo odváží se je hoditi?“

Tak radikální, až je to nepohodlné.

Poslední kniha Spenglerova náleží k dílům, které filosoficky nejsou přírůstkem. Nepodává organický výklad ani v tom, co propaguje, ani v tom, co zamítá. Jsou to chaotické úryvky vášnivého zaujetí. Kniha „Jahre der Entscheidung“ vznikla z přednášky „Německo v nebezpečí“, proslovené v Hamburku již 1929. Mnoho míst je v ní rozvedeno z díla „Zánik západu“, vyšlého v začátcích ještě „druhé říše“. V řadě Spenglerových knih se postupně zesiluje jejich prusácký charakter. Ačkoliv by se zdálo, že se přízpusobuje poměrům, pokročilejší radikalismus Spenglerův jest jen věcí osobního vývoje. Vždyť dokonce ještě předstihl poměry, což jej rozvádí s dnešním hitlerovským vedením. Svědčí o tom zpráva, kterou uveřejnily „Nouvelles Littéraires: „Platili Spengler již jako filosof NSDA, jest toto označení trochu zvikláno jeho poslední knihou. Zde obsažená hesla o budoucí velikosti Německa, theorie o expansi a heroismu i katastrofismus, kterým jest kniha naplněna, mohla ovšem dnešní

„mírumilovnou“ politiku blamovati. Spengler byl od „Völkischer Beobachtera“ napadán a stal se trochu podezřelým.“ Jestliže druhý díl „Rozhodných let“ nevychází pro cenzurní potíže, tato zpráva leccos vysvětluje.

Život a instituce

Jára Brož & Karel Šourek:

Jak je to s cizineckým ruchem?

I.

Přijde čas, že se zeptá zima....

Čítávali jsme ve škole bajku o včele a čmelákoví: včela pilně snažela med do úlu, čmelák, huda na svůj nástroj, žil ze dne na den a nestaral se o blížící se zimu. V bajce bylo nezbytné „zrnko moudrosti“: přijde čas, že se zeptá zima, cos dělal v létě. V naší historii je tato otázka převrácena na ruby: přišel pomalu čas, že se ptá léto, co jsme dělali v zimě. Tato nudná historie je historií naší cizinecké propagandy.

Cizinecký ruch je jedním z pracovních úseků, kde dobrá a úspěšná činnost bude skutečně praktickou propagandou demokracie a státní myšlenky. Prostý fakt, že cizinecký ruch znamená skutečný přínos peněz do republiky, že je důležitou aktivní položkou platební bilance, která se v jednom roce dokonce blížila jedné miliardě Kč, zdaleka však nevystihuje skutečný význam cizineckého a turistického ruchu.

Náš cizinecký ruch v poslední době silně upadá a také vnitřní turistika není právě uspokojivě organisována. Celková bilance je rok od roku neutěšenější. Každoroční nářky na tuto skutečnost a sliby velkých akcí vyznívají naprázdno a nebýt IX. všesokolského sletu, nic se vlastně v posledních letech neuskutečnilo, co by v propagaci cizineckého ruchu stálo za řeč. Čekáme jako ten nejprimitivnější venkovan na Podkarpatské Rusi, urodí-li se nám cizinci-turisté nebo ne, a starost o to ponecháváme osudu. Pěkných pár let se už neurodili. Co dělat, Ivane? Strpení.

Mnoho psů, zajícova svoboda.

Byli jsme nuceni to poněkud poopravit, neboť nemůžeme skutečně naříkati, že by našeho zajíce štválo málo psů. Dovolíme si dokonce hned na počátku tvrdit a to docela kategoricky, že těch psů je až příliš velkých houf; mají však určité vady, které jsou u loveckých psů poněkud nepříjemné — nejsou cvičeni, pletou se sobě v cestě, zatím co zajíc před nimi peláší, občas si zajíce spleto s nějakým pokojným zvířetem a o jejich dechu ani nechceme mluvit, jak je špatný.

Houf našich psů, honících cizinecký ruch a turistiku, je skutečně pozeňnaný. V čele stojí jako vrcholný úřední orgán ministerstvo obchodu s referentem p. vrch. radou Pártlem (až do 1. dubna t. r. p. min. radou Kovářem, jenž tímto dnem odešel do pense), v odboru p. odb. přednosty Ottise. Vrcholný orgán je to však jenom z titulu oficiálního zmocnění, neboť dělá-li se snad někde kus faktické práce propagační, není to zde a nemá tudíž cizinecká sekce ministerstva obchodu praktického titulu, z něhož by mohla z vlastní iniciativy koordinovati jednotlivé zájmové složky, působící v oboru cizinecké propagandy. Její činnost se může projevovali spíše negativně, odmítne-li svůj souhlas nějakému propagačnímu podnětu soukromému, jenž pochopitelně musí pak zajít, neboť stěží se tu za dnešních poměrů najdou ještě interesenti, ochotní spolupracovati s takovýmto úřední nemilostí oceňovaným podnikem. Důvody, jimiž je sekce pro

cizinecký ruch při ministerstvu obchodu při podobných rozhodnutích vedena, je těžko odhaliti. Snad je to nezáměr o tuto nevděčnou činnost, snad neschopnost. Na toto poslední bychom mohli souditi alespoň z oficiálních propagačních podniků ministerstva obchodu. Rovněž osudy a činnost propagačních korporací, organisovaných pod patronací ministerstva obchodu, jsou přesvědčujícím dokladem toho, že tu především jde o neschopnost, která je dnes veřejným tajemstvím. Není divu, že ostatní státní resorty a veřejné instituce, do jejichž působnosti může spadati — třeba i jen jako vzdálený úkol — spolupropagace cizineckého ruchu, musí jí věnovati samostatnou pozornost ve snaze zachrániti při známé nečinnosti ministerstva obchodu alespoň vlastní malý díl — a výsledek toho je ještě větší tříštění práce.

Samostatně si tu na poli propagačním pracuje ministerstvo zdravotnictví se svým podnikem „Státní lázně“, které nemá ovšem výsledků nejlepších, máme-li na mysli organizaci této jeho propagace. Svědčí o tom již skutečnost, že — snad díky úzkoprsmému byrokratismu — zná ministerstvo zdravotnictví prakticky jen sedmero lázní státních, nalézajících se přímo v jeho správě, a neumí nebo spíše nechce hledati cestu, jak sjednotiti alespoň tu československou lázeňskou propagandu soukromých a státních podniků. Samostatně si tu pracují i ministerstva železnic a zahraničí, které nemožou míti přímých vztahů k jednotlivým oblastem či podnikům turistickým, a kterým pochopitelně zbývá jen vlastními zájmy úzce ohraničená starost o cizinecký a turistický ruch v nejšířším slova smyslu. Zahraniční ministerstvo činí tak nejenom pomocí své tiskové služby, ale jeho zpravodajská sekce je tu dnes vlastně jediným úřadem, jenž, pokud to jeho prostředky na tuto činnost v podstatě mu cizí dovolují — nezapomínáme, že je to resort, jehož úkolem je především propagace v politickém smyslu — pracuje skutečně moderními propagačními pomůckami: desetitisíce fotografických dokumentů jsou tu opatřovány pro cizí zájemce, jednotlivce i instituce a několik serií přednášek s obrazovým materiálem a dokonce i několik filmů slušné úrovně, jakož i přednáškové akce a organisování výstavek slouží naší propagandě cizineckého ruchu přímo nebo nepřímo z iniciativy tohoto ministerstva za hranicemi. To vše je ovšem stále jen zlomkem toho, co by měla dělat odpovědná ústřední instituce, zřízená pro cizineckou turistickou propagaci. A ministerstvo železnic při omezenosti svých prostředků má pochopitelně zájem především jen na vlastní podnikové propagaci. Z vlastní podnikové propagace ministerstva železnic, která nepřímo slouží také k všeobecné propagaci cizineckého ruchu, jsou ovšem nejdůležitější tarifní výhody, publikované na zvláštních letácích, vkládaných do propagačního materiálu, určeného pro cizinu.

Vedle těchto úředních míst, která mají propagandu cizineckého ruchu ve svém programu, je tu však k tomu účelu ještě celá řada polooficiálních a soukromých institucí. Jsou tu především jednotlivé zemské cizinecké svazy v čele s Ústředním cizineckým svazem, jako vrcholnou organizací v Praze, jehož výbor se zástupci interesovaných ministerstev měl býti vlastně spojnicí mezi propagační činností soukromou a státní. Město Praha má také svůj vlastní propagační referát, jehož vedení je ovšem neutralisováno malou pravomocí referenta a radniční mašinerií celého sboru obecních tátů. Je tu dále Ústřední svaz čl. lázní a minerálních zříděl, v němž jsou sdruženy svazy západočeských, tatranských a slovenských lázní (mimo Trenčanské Teplice), Svaz hotelierů, Svaz horských podniků atd. Jsou tu konečně jednotlivá města a lázně a jsou tu cestovní kanceláře v čele s polooficiálním Čedokem. Tedy zájemců opravdu více než dost, dokonce i zájemců, kteří do propagace investují hotové peníze, jež se v tomto oboru vyskytují tak málo. Avšak kromě několika čestných

výjimek úředníků věci znalých je celá tato administrativa jen aparát samoučelným. Nedostačující prostředky stěží udržují při životě pouhý administrační aparát, přebujelý do nemožných rozměrů a živoucí nakonec nejenom pro nedostatek prostředků finančních, ale i pro nedostatek vedení: neboť opravdu celostátní propagandu u nás nedělá vlastně nikdo a nikdo se nepřizná, že by za ni nesl plnou odpovědnost a měl vůbec také ve svých rukou soustředěno dosti výkonné moci, prostředků hmotných a možnosti iniciativy. Rozhoduje tak o stamilionových částkách, které náš stát získá nebo nezíská, několik desítek nakomandovaných úředníků, jejichž zájem o věc se omezuje zpravidla jen účastí na některé z desítek bezúčelných schůzí nebo ještě neplodnějších anket. Konečně, jak mají tito lidé, vyrostlí většinou v době staropražské idyly, kdy i insert v novinách byl věcí skoro neznámou, rozhodovati o moderním propagačním plánu, zpracovaném na základě psychologických výzkumů, známých jen odborníkům, o účelnosti investic, věnovaných na propagandu, o usměrnění propagandy a o celém tom souboru detailních otázek umění, jemuž Němci říkají výstižně „Kunst der Werbung“?

Za málo peněz málo muziky.

Nejprve otázka: věnuje se u nás dosti prostředků na propagaci cizineckého ruchu? V roce 1929 byl přínos cizineckého ruchu odhadnut číslicí 810 milionů Kč. V roce 1931 činil ještě 580 milionů Kč, které jsou stále ještě pěknou položkou v platební bilanci státu, jehož rozpočet se pohybuje kolem 8 miliard Kč. V roce 1932 činil však přínos cizineckého ruchu již jen 420 milionů Kč a v roce 1933 se podle předběžných odhadů tato položka ještě mnohem podstatněji zmenšila. Zdálo by se na první pohled, že tento katastrofální pokles souvisí jen s obecnou hospodářskou krizí. Ve skutečnosti tomu však docela tak není. Jistě má snížená kupní schopnost konsumentů téměř celého světa a zejména všeobecně zaváděná devisová opatření podstatný vliv na snížení položky cizineckého ruchu v naší platební bilanci, ale toto snížení je tím odůvodněno jen částečně. Neboť tyto příčiny nemožou býti v otázce cizineckého ruchu rozhodujícími do té míry proto, že krizi jsou opravdu citelně zasaženy především masy, které tak jako tak pro cizinecký ruch nepřicházely příliš v úvahu. Statistika cizineckého ruchu v Itálii to prokazuje velmi zřetelně. Díky zvýšené propagandě zaznamenává Itálie v posledních letech dokonce zvyšování počtu návštěvníků (a je to patrné právě i v letech kritických), a devisové obtíže, na něž se úbytek cizineckého ruchu u nás, v Německu a jinde svádí, se tu jeví jen v zkracování pobytu cizinců v zemi. Namítnete, že Itálie je zemí klasické turistické tradice. Jistě však jí byla také již dříve a pro tuto chvíli má největší váhu fakt, že Italové se naučili skutečně dobře propagovat, t. j. prodávat přírodní i historicky dokumentární krásy své země a — nehlédě k současné situaci mezinárodní — vskutku levně prodávat. Dovedli prostě uskutečnit propagační a prodejní plán. Itálie ovšem věnuje na turisticko-propagandu 30 milionů Kč (při počtu 1,200.000 návštěvníků průměrně asi 30 Kč na hlavu), nehlédě k jedinečným bonifikacím pro cizince ve formě až 70% slev na drahách, volném vstupu do museí a pod., které jsou sice vedlejšími, ale za to velmi účinnými výdaji na propagaci. Uvážíme-li, že Německo na př. věnuje ročně na propagaci 100 milionů Kč, Francie 65 milionů, Belgie 10 milionů a sousední malé a nesporně ne právě bohaté Rakousko plných 40 milionů Kč ročně, pak nám připadá obnos 2 miliony Kč, jímž je u nás dotována propagace cizineckého ruchu, jako almužna, z níž lze skutečně jen velmi málo prospěšného pořídit.

Úpadek čl. cizineckého ruchu je, kromě jiného, zavinen v nemalé míře i nepochopením obchodní stránky jeho propagace. Neumíme nabízet, neumíme prodávat. Do vystupňované propagandy jednotlivých států — z nichž většina má náskok v paměťihodnostech, jichž nikdy mítí nebudeme — nedovedli jsme se náležitě včleniti silou svého hlasu. Každý obchodník, prodává-li nějaký artikl, provede nejprve rozbor trhu a odhadnuv možný zisk, věnuje určité procento na přípravu trhu a získání zákazníků. Předpokládá to ovšem, že především ví, co prodává a že si dovede ohodnotiti svůj artikl. O tom, co můžeme cizincům prodávat, si povíme jinde, ale musíme tu zdůrazniti, že organisátoři naší cizinecké propagandy se o tom nedohodli ani za těch 16 let republiky. Nedohodli se ani o tom, komu mají prodávat, a neodhadli možný konsum a možný finanční efekt svého artiklu, jimž jsou především přírodní krásy a lázně československé republiky.

To je asi celková situace československé propagace cizineckého ruchu. Má směšně málo kapitálu, a ten ještě rozplývá na místech, kam většinou nepatří. Proto nejprve otázku: Ke komu se může obracet naše propagace? Kdo cestuje do ciziny?

Mezinárodní turisty můžeme zhruba rozdělití na tři třídy: První, nejpočetnější, tvoří střední vrstvy. Jejich prototypem může býtí na nejnižší příčce tohoto turistického žebříku německý student s nahými koleny, který se skromně skoro prožebra takovou Itálií, a proti němu na nejvyšším stupni této třídy stojí typ úředníka, profesora nebo středního obchodníka. Jejich společným znakem je touha vidět za levný peníz co nejvíce. Druhou třídu tvoří nemocní, návštěvníci klimatických míst a lázní. Ti nechtějí sice zpravidla utráceti víc než je nutno, ale není třeba o nich předpokládat, že by chtěli nebo musili šetřit či dokonce skrblit. Třetí třídu, vzácnou a všude vítanou, tvoří pak boháči, jejichž typem byli donedávna dolaroví Američané. Nechtějí ani tak mnoho vidět, jako spíše společensky žít v přepychu hotelového prostředí a v okolí skvělé přírody. Na našich propagandistech nyní je, aby jednak určili, můžeme-li nabízetí svou zemi všem těmto třídám turistů, jednak aby se na ně náležitě připravili. Podle toho, koho chceme získat, musí býtí formována celá získávací akce propagační, tedy způsob propagace co do jejího pojetí, prostředků, místa, kde ji umístujeme, co do věcí, jež propagujeme a hlavně ceny, za které musíme prodávat. Je celá škála prostředků propagandy; odpovídá různým společenským a estetickým a hlavně hospodářským zvykům různých vrstev turistů. Jinou formou získáme k návštěvě naší republiky berlínského abiturienta, jinou pana Mayera, obchodníka z Vídně, a jinou opět lorda Blackburyho.

II.

Příklad Itálie je v otázce propagace cizineckého ruchu nepoučejší. Země, s níž co do historické tradice a uměleckých pokladů se nikdo nemůže měřit, země papežova Vatikánu, země skvělého klimatu, země přímořských krás i kouzla velehory, obětuje při nejskromnějším odhadu průměrně 30 Kč za každého návštěvníka na propagaci cizineckého ruchu. Nechceme tu ani uváděti za příklad Rakousko, s jeho daleko vyšším propagačním standardem, i když tato země by pro nás mohla býtí směrodatnější, neboť jde o zemi po stránce turistické přitažlivosti nám podobnou, i když mezinárodní popularitou svých četných alpských turistických míst dnes jistě lákavější. Ale vypočítejme si pouze podle skromného příkladu Itálie, kolik nejméně bychom měli ročně věnovati na pozdvížení a podchycení cizineckého ruchu. Roční průměr cizích návštěvníků k nám mezi rokem nejvyššího vypětí

hospodářské konjunktury 1929 až do roku 1933, kdy úpadek byl největší, činí, podle zpráv statistického úřadu, asi půl milionu osob. Násobeno třiceti to dává 15 milionů Kč. ČSR dává však zatím jen dva miliony Kč. Je tedy nesporné, že stát nebo činitelé, kteří jsou pověřeni pečovati o cizinecký ruch, jednak při povolování příslušných kreditů nekonají svou povinnost, jednak při praktickém provádění propagace svou povinnost ani při nejlepší vůli konati nemohou. Vinen je tu tedy stát, který ve svém rozpočtu cizinecký ruch soustavně bagatelisuje a k jeho propagaci nedává dosti prostředků, vinni jsou ti činitelé, které stát funkcí propagace cizineckého ruchu pověřil, kteří se však ani příliš nepokoušejí hledati potřebné finanční prostředky jinde, nemůže-li je zatím, resp. nechce-li je uvolniti přímo státní pokladna. Ve většině států jsou ostatně prostředky na propagaci cizineckého ruchu opatrovány ze soukromých fondů, a stát, pomáhající v tomto směru hlavně železničními bonifikacemi, pasovými úlevami a propagační sítí zastupitelských úřadů, je jen organisátorem celkové propagační akce.

Propagace, na níž lze vydělat.

Nejdůležitější místo mezi propagačními prostředky, které mohou za určitých předpokladů býtí přímo rentabilními, zaujímá film. Cizina nás o tom soustavně přesvědčuje. Platíme jí soustavně nejenom snad za ideologicky propagační hakenkrajclerské filmové operety, ale i za přírodní snímky a reportáže, přímo sloužící propagaci cizineckého ruchu jednotlivých zemí. Svého času s velkým úspěchem promítaná „Videň“ nebo „Cesta po Dunaji“ (Wachau) jsou dodatkové filmy, které byly zhotoveny přímo „z popudu“ rakouské oficiální Lichtbildstelle. A takových filmů, jimž naše obecnostvo nejednou tleská (a nejenom naše obecnostvo...), film o Vídní byl na př. přijímán se spontánním potleskem na každém představení i při jeho promítání v Paříži), neboť jsou většinou skvělé úrovně, zkonsumujeme do roka hezkou řádku. Chceme-li vůbec dělati masovou propagandu, můžeme ji dělati jedině filmem. Že může býtí i náš propagační film přímo rentabilní, ověřili jsme si zkušeností. K. Šourek a J. Kučera natočili v minulém roce kulturní film o Praze. Byl to 300 metrů dlouhý turistický film, určený původně jen pro potreby čl. oficiální propagace v cizině. Byl tu autory učiněn pokus o propagační film, který by — přes určité nezbytné ohledy k objednavatelům — snesl kritické měřítko v prvé řadě jako film. Producent uvedl tento film také na zdejší trh a — ku podivu — film si na sebe dobře vydělal, neboť byl jen v premiéře ponechán plných deset promítacích týdnů ve třech největších pražských kinech (nebyl promítán zdarma, jako reklamní film, nýbrž za obvyklý půjčovní poplatek). Dokonale redigovaný a po technické i umělecké stránce dobře dělaný filmový žurnál mohl by tu býtí druhým prostředkem k nejlevnější propagandě vnitřní i zahraniční. Snad užší spolupráce s nejrozšířenějším světovým filmovým žurnálem „Fox-Movieton-News“ (jenž podle úředního nařízení musí již tak jako tak přinášeti pravidelně určité procento domácích snímků při promítání v ČSR) dohodou oficiálních kruhů o předmětech a akcích vhodných k promítání a úmluvou o jejich promítání také za hranicemi — alespoň v určitých státech — tak jako to dělá soustavně již několik let Itálie, snad jednání s americkou společností Fox-Film o natočení jedné reportáže o Praze či o jiném přírodně krásném koutu republiky v rámci populárních a všude oblíbených Foxových reportáží „Létající koberce“. Film je nejlevnějším a nejvhodnějším propagačním prostředkem již proto, že má vlastnost, která je podmínkou každého úspěšného insertu, natož velkého propagačního plánu: dává možnost stálého opakování,

třeba zajímavě obměňovaného, opakování jedné základní myšlenky, již chceme vsugerovati svému obecnstvu.

Dalším propagačním prostředkem, k němuž naši propagandisté nedovedli najítí správný poměr, je propagační turistický časopis. „Šťastnou cestu“, na němž soukromý majitel na legitimaci Čsl. státních drah vydělává slušné peníze, je jen naivní napodobeninou cizích časopisů toho druhu, podobně jako „Cestovní zpravodaj“, patronisovaný několika mimopražskými ředitelstvími státních drah. Oba tyto časopisy jen diskreditují celou myšlenku podobného propagačního podniku u obecnstva i u těch, kteří mají umožnit její uskutečňování — jsou to samozřejmě inserující firmy, vyssávané ostatně všemi druhy nechvalně známých „úředních věstníků“, kterých se rojilo svého času celé desítky k nemalé radosti firem, počítajících s obchodními styky se státem.

Plakát a leták nebo dokonce insert, zejména výměnný, pro naši cizineckou propagaci také téměř neexistuje, respektive úroveň těchto tak skrovně používaných pomůcek je notoricky taková, že většinou by bylo lépe, kdyby ani to málo raději vůbec neexistovalo. Knižní propagační publikace jsou vůbec kapitolou pro sebe. Nebýt několika edicí „Orbisu“, nemáme vlastně ani jediné cenově dostupné obrazové publikace o Praze, o republice vůbec ani nemluvě. Vzpomenouti tu lze na skvělé několikadílné obrazové publikace o Vídni, na něž byl náklad zcela vyinsеровán. Hrazení nákladu některých větších propagačních publikací insercí je dnes všude samozřejmostí; jen u nás je to samozřejmě, zdá se, jen tehdy, když to vezme do ruky soukromník. (Stačí tu jen uvésti relativně velmi úhledná propagační fotografická alba ministerstva železnic, na př. Tater nebo celé republiky, v nichž bychom marně hledali jediný insert. Je pravda, že bez inserce jsou takovéto publikace mnohem úhlednější, ale nevýdat dalších jen proto, že na to peníze zatím nemám a v dohledné době mítí nebudu a že to, co vydám, nechci mít znešvařeno insertní částí, to je nejenom absurdní, ale vysloveně škodlivé.)

Republika na prodej...

Zveme-li cizince, nabízíme mu ke koupi kousek zajímavosti své vlasti. Co můžeme my nabízet? Ony tři již uvedené kategorie cizích turistů mají každá své vlastní požadavky. Je otázkou, můžeme-li je vůbec splnit. Budiž předem konstatováno docela střízlivě, že Československo se teprve musí státi turistickou zemí. Zatím nemáme vlastně nic tak všeobecně význačného, co by se samo o sobě, bez ohledu na jisté překonatelné nevýhody, mohlo stát magnetem pro cizince, pro široký proud mezinárodní turistiky. Uvědomme si to především po stránce kulturní, třebaže je to pro nás na první pohled poněkud deprimující poznání: kultura minulosti a celé dějiny nevytvořily u nás, až na nepatrné výjimky, nic, co by dosahovalo světového významu; myslíme tu hlavně na umění, hmotné zbytky historie. Srovnajme si po této stránce význam třeba takového sousedního Polska nebo Maďarska pro nás blízké sousedy. Není tu pro nás ničeho, co by mohlo hrát tak závažnou úlohu v naší myšlce, jako třeba Michelangelův Řím. A s námi je to totéž... Nemáme ani významné poklady cizích kultur jako Vídeň nebo zejména Drážďany. Své možnosti musíme proto odhadovati co nejstřízlivěji a nenabízeti zboží, kterého nemáme. Tato zásada prosté solidnosti se u nás dosud vůbec v oboru turismu nevžila, ačkoliv právě v této „obchodní branži“ je pravá tradice a hledaná módnost jednotlivých oblastí turistiky vytvářena teprve ústním podáním prvních získaných návštěvníků. Lze věřit, že na př. Sedlec u Tábora je opravdu rozkošné místo — nešlo by však dát toto skromné hnízdečko levněji a střízlivěji než za honosné heslo Český Meran...?

Z minulosti své země můžeme teprve tehdy dobrou organizací vytvořiti zajímavé celky pro cizince, uvědomíme-li si, co je pro naše města specifické: Praha je typickým příkladem přitažlivosti, která spočívá ve fantastické směsi vedle sebe a v sobě zachovaných uměleckých kultur. I z ostatních zbytků staré kultury a historie, zachované ve venkovských městech, hradech a zámcích atd., musíme vyloupnouti tuto specifickou hodnotu naší země, tak zajímavě kořeněnou současností betonu, železných konstrukcí a moderního životního tempa. Pro své návštěvníky musíme organisovati zájmové oblasti, celky — platí to v malém o pražských museích, v nichž na př. jedinečné sbírky skla v Uměleckoprůmyslovém museu nejsou turisticky zdaleka tak zhodnoceny, jak by vzhledem k jejich významu zhodnoceny býti měly — ve velkém toto organisování zájmových oblastí a celků platí i pro celé území republiky. Samy jednotlivosti, třebaš byly někdy sebe zajímavější, nemohou vážně konkurovati pokladům umělecké minulosti, jak na ně je zvyklý turista v ostatní cizině. Naše gotika bude v celkovém srovnání vždy zastíněna gotikou v Německu a ve Francii. Naše baroko nemáme sami — ačkoliv, přiznejme si to, je stále ještě hodnotou nedocenenou a propagačně nedostatečně využitou, zvláště ve světě katolickém. Máme prý staré hrady; nezapomínejme však při tom na Francii (hrady na Loiře) a na Německo (na hrady přeplněné Porýní). A to ještě naše historické památky nechceme srovnávati s vůbec bezkonkurenční Itálií. Myslíme, že skutečně není třeba dokazovati ještě na dalších příkladech, že těžisko ČSR. jako země turistické nemůže býti jen v minulosti. Poněvadž postrádáme i vždy turisticky lákavého moře a klimaticky nejsou také podmínky u nás právě nejideálnější — naše oblast velehor je konečně také jen skromná — není těžisko žádoucího cizineckého ruchu ani jen v přítomnosti. Ani lázeňství samo o sobě nesmí nám postačit, neboť nám může získat jen malou část možného cizineckého ruchu. Naši propagandisté musí nalézt syntesu všech těchto tří možností. Žádná z nich sama o sobě není ideální, dohromady se z nich však dá vytvořiti zlatodůl pro obyvatelstvo této země, neboť jsou to možnosti, které stačí právě jen synteticky organisovat v přirozený a přece originální tvar.

Říkáme-li přítomnost v takové souvislosti, neznamená to nic jiného, než že musíme střízlivě abstrahovati od minulosti, historie naší země — která se nám nutně jeví ve skresleném měřítku a významu — a budovati na propagaci možností skutečné „turistiky“, především na krajinných krásách země. Přesto, že nemáme moře, jeví se nám z této perspektivy turistiky — iko rekreační artikl — ČSR. nadějná. Na poměrně malém území, což je důležité rozpočtově, máme stěsnány nejrozmanitější terény od nížiny dunajské až do velehorského pásma Vysokých Tater, krasové oblasti Moravské i Slovenské, Podkarpatskou Rus s možnostmi romantické turistiky, v Polonínách, kde kolik dní může turista chodit, aniž potkal člověka. Mírnou romantiku poskytnou však i Čechy v dokonalé míře, nehledě k některým oblíbeným a nepřilíš těžkým partiím na slovenských řekách, zejména na Váhu (kanoistika). Dále jsou tu hony ve státních lesích, případně po určité dohodě státu se soukromými majiteli lesů a velkostatků i v lesích soukromých, které by se daly organisovati s trochou společenského lesku zejména pro náročnější hosty (tak jako na př. v Maďarsku) a které by vhodně a přirozeně mohly doplnit repertoar země, jejíž mnohé lázně mají starou tradici „lázní potentátů“, začínaje anglickým králem a konče indickými maharadží, lázní, jimž k úplnému uspokojení potřeb monděnní společnosti chybí jen doplnění o oblíbené herny. V takovém zarámování mohou ovšem nabýti i ostatní kulturní, historické a umělecké

pozůstatky na významu a mohou se teprve stát důležitou hodnotou v akvizici cizinecké turistiky.

Také folkloristické hodnoty ČSR. nutno nově a účinně pochytiti, neboť zatím si s nimi skutečně nevíme rady: buď jimi své hosty přecpáváme nebo se za ně stydíme a skrýváme je. Interesantní přechod z průmyslového civilisovaného západu, s objekty jako Plzeň, Zlín nebo Moravská Ostrava, do východní, téměř asijské primitivity Podkarpatska, lze také cizínovi turistovi výhodně prodat. Neboť takto osvětlena, stává se naše země skutečně „krásou neznámou“ v srdci Evropy. Musíme ji ovšem umět aranžovat a servírovat podle dnešních zvyklostí.

Jedině z takového strážlivého poznání lze vyjít při osnování plánu na propagaci čsl. cizineckého ruchu. Že skutečně musí jít nejdříve o plán vůbec, o celkový plán na řadu let rozvržený, závazný a přece pružný, zabezpečený finančně a zase co nejhospodárnější — to je jistě samozřejmost, třebaže ji v příslušném resortu ministerstva obchodu nechápou. Jestliže to však nepochopí ani napříště, pak by bylo skutečně nejlépe, aby i to málo, co nyní na cizinecký ruch stát dává, bylo užito rozumnějším způsobem na jiné účely. Takto je to vyhazování peněz. Dnes již ani na propagaci nejkrásnějšího našeho města — Prahy, nestačí omšelé epiteton „sto- věžatá“. Nestačí, obáváme se, ani „Pražské jaro“.

Jaro za polárním kruhem aneb:
měj na stole dečku, muž se bude držet doma.

Tedy „Pražské jaro“! Je jistě projevem dobré vůle. Roztomilá je však naivita, s níž se tato akce buduje: co představuje (nemyslíme, že u všech jednotlivých referentů, ale u těch, kteří program schvalují) u nás zábavu a lakadlo pro cizince? Tisku již docházejí delší dobu informace o tomto programu; můžeme však říci směle podle toho, co již jsme o přípravách slyšeli, že program bude asi velmi tristní. Kdyby byl jen dokladem typického příštipkaření a baráčnictví naší cizinecké propagace nebo jen „pouhé“ neseriosnosti — v době, kdy Paříž na př. právě otevřela velkou soubornou výstavu Honoré Daumiera, hlásí ji prosím i Praha ve svém programu „Jaro 1934“ — nemělo by smyslu se jím podrobněji zabývat. Avšak „Pražské jaro 1934“ má být počátkem nové orientace propagace cizineckého ruchu a pracuje s určitými prostředky. Jak?

„Pražské jaro 1934“ bude atrakcí dvou týdnů mezi 2. a 17. červnem. Hlavními body ohlašovaného programu budou podle oficiální zprávy „Prager Presse“ kapely, jež budou koncertovat v pražských parcích a zahradních restauracích, „benátská noc“ na Vltavě, které se jinak obvykle v Praze říká „rachejtle“, jeden den „Čsl. derby“, závod „1000 mil československých“, cyklistické závody Prahá—Lány—Praha. Kulturní program bude vyplněn čtverým provedením Smetanovy „Vltavy“ na Slovanském ostrově, opakováním již provedeného „Amfiparnasse“ v Obecním domě, provedením Smetanovy „České písně“ a Berliozova „Requiem“, snad inscenací některé výpravné hry na strahovském stadionu (pozvání Reinhardta k této inscenaci byl pustý reklamní humbug) — z inscenace Smetanova „Dalibora“ na Hradčanech bohudík však sešlo — to vše vedle výstav Luďka Marolda, waldštejnské, „Příroda a umění“ v Mánesu, nehledě k onomu nešťastnému Daumierovi, který v Praze zaroučeně nebude, představuje „bohatý“ program něčeho, na co sem mají houfně přijížděti cizinci. Skoro bychom tu byli zapomněli na vlastně jediný samostatný podnik organizátorů „Pražského jara“: bude uspořádána výstava, nastojte! — vyšivaných „deček“. Chcete-li se účastnit, prozradíme vám podmínky: 60 cm průměr kruhu a hlavně přesně popsat, ve

kterém slohu kyjovském či piešťanském ta vaše dečka je, aby se to nepopletlo... Punctum.

Pánové, kteří jste za věc odpovědní — přejeme vám ze srdce zdar, chápeme, že se z vody vařit nedá — kdo z vás však jel někdy, nebo měl touhu jeti, do Varšavy nebo Budapešti jen na Berliozu, na „benátskou noc“ či kteroukoliv jinou z atrakcí, jimiž miníte zlákat cizince do Prahy? Či má snad cizince přilákat naše opožděné a v pravdě již odkvetlé jaro červnové, téhož cizince, který jezdí jaro naproti až na Sicílii a do Itálie? Primavera za polárním kruhem, jaký vtip. Či rachejtle? Nebo Luděk Marold — mrtvý již pro české umění samo, natož pro cizinu? Což nechápete, že sebe lidovější kýč jako panorama Lipan je nakonec směšným lakadlem i pro největšího barbara — ačkoliv ti cestují poměrně málo — vedle grandiosního pokusu o rekonstrukci takového pergamského oltáře v Berlíně? Obáváme se, že už ta dečka, kterou se chystáte prostřít na československém stole, způsobí, že podle známého přísloví muž se bude držet doma — ale ten cizí také doma — tedy vně hranic ČSR. Neboť proč by sem proboha jezdil. O roce Dvořákově a Smetanově se nic z „Pražského jara“ nedozví, o grandiosním pěveckém festivalu se také nic nedověděl, Olympiada D. T. J. je mu také úzkostlivě tajena. A dozví-li se snad cizinec o těchto významných událostech, pak přijede do Prahy a republiky jen a jediné za těmito událostmi, zcela nezávisle na nějakém „Pražském jaru“.

Co tě nepálí, nehas.

Všechno, co jsme dosud našli za vady na propagaci cizineckého ruchu u nás, jsou snad věci samozřejmé. Pokládáme proto za nutné, je shrnout. Kdekdo dnes hledá z kritické situace východisko. Každému je dnes jasné, že povolání činitelů nejsou většinou právi úkolů na ně vloženému. Odpomoc se nyní pochopitelně hledá v soukromé iniciativě. Naposled to byl univ. prof. balneolog dr. Mladějovský, který chtěl u příležitosti Sjezdu balneologů Malé dohody organizovat výstavu lázní a krás Malé dohody a kooperativ interesentů, který by v rámci Malé dohody pracoval na propagandě v tomto oboru. Úřady však postavily tomuto podniku, vzniklému ze soukromé iniciativy, v cestu zbytečně velké překážky a ohrožily jej již v samých zárodcích. Tytéž úřady, jichž povinností je pracovat na propagaci cizineckého ruchu, ubily již ne jeden nadějný iniciativní návrh, přicházející z vně, a to většinou jen ze strachu před lehce možnou ztrátou raison d'être vlastní neutěšené existence. Můžeme paušálně prohlásiti, že, objeví-li se u nás někdy přece jen nějaký cizinec, pak za to vděčíme výhradně jen soukromým atrakčním podnikům (sokolské slety, vědecké a umělecké sjezdy, sportovní události, komunální výstavy, festivaly atd.), s nimiž o propagaci pečující úřady mají pramálo společného; leda to, že se s oblibou dodatečně o věc zainteressují a v poslední chvíli se pak dělají hrozně „wichtig“.

Bez vedoucí organizace cizinci nebudou
a nebudou.

Znovu nutno zdůrazniti význam výnosu cizineckého ruchu nejenom pro země s tradiční turistikou jako Švýcarsko, Itálie nebo Francie, ale i pro řadu jiných zemí, pro Německo, Rakousko a v nemalé míře i pro nás, neboť tento příliv peněz je v době hospodářské autarkie, kdy se naše obchodní bilance na př. scvrkla na pouhou třetinu bývalé výše, stále významnější položkou v platebních bilancích těchto států. V Německu, v Rakousku, nemluvě o Itálii a Švýcarsku, tento rostoucí význam cizineckého ruchu plně pochopili. Provedli tam všude dalekosáhlá soustředění všech zájemců o cizinec-

ký ruch v jednotné vrcholné organizaci, které, vybavené dalekosáhlou pravomocí a finančními prostředky, mohou nyní vyvinouti velkou iniciativní činnost. Tyto státy zřizují v cizině ve všech velkých akvizičních centrech pro cizince velké luxusní a skutečně reprezentativní kanceláře, bohatě vybavené veškerým propagačním materiálem, tyto státy vydávají nejobratnějšími reklamními odborníky sestavované a upravované lákavé prospekty a plakáty (tam dávno byl již vymýcen zastaralý a v daném případě dnes rozhodně málo účinný, ba možno říci přímo škodlivý názor, že turistický prospekt musí být „reprezentativním“ dílem některého oficiálního „slavného“ umělce-malíře, a ne především obchodním prospektem), tyto státy propagují vždy celou svou zemi, ne pouze, jako je tomu u nás zcela neplánovitě pouze určité drobné výseky země, na nichž je buď stát (státní lázně) nebo některá, náhodou bohatší a tedy agilnější hotelnická či lázeňská skupina (Karlovy Vary) přímo zainteresována, těmto státům jde při propagaci o obohacení státní pokladny a ne pouze o obohacení pokladen jednotlivých státních resortů.

U nás prostě chybí ú s t ř e d í. Ústředí pro organizaci péče o cizinecký, lázeňský a turistický ruch, v němž by byly povinně zastoupeny všechny složky přímo interesované na cizineckém ruchu, ústředí, v němž by se sbíhaly všechny peněžité státní dotace, rozdělované pak teprve podle okamžité potřeby a odborně zjištěné důležitosti na jednotlivé účastníky, ústředí, které by všude propagovalo především Československou republiku jako státní celek. Ústředí, které by propagovalo čsl. státní dráhy, aerolinie, říční paroplavbu, státní a soukromé lázně, ústředí, které by doporučovalo všechny kraje republiky, přicházející v úvahu pro cizineckou turistickou exploataci, všechny hotely podle jejich významu, všechna krásná letoviska, místa zvláště výhodná pro camping atd. atd.

To vše však nebude úspěšně vykonávat žádný úřad ani žádná instituce polouřední, jako na př. dnes živořící Ústředí cizineckého ruchu v Praze. Centrální úřady a instituce, které dnes již existují a většinou jen smutně živoří, mohou být pouze korektivy a regulátory požadavků jednotlivých zájemců. Je nutno si proto uvědomiti, že zde — v daných poměrech — může spolehlivě fungovati jen moderně organizované centrum, organizované na podkladě obchodním a stojící pod veřejnou kontrolou. Tedy: normální obchodní organismus, který bude fungovati jako iniciátor a provádějící orgán jednotlivých složek i celkového plánu propagandy. Nejde pouze o aparát informační, neboť podnikovou propagaci ať již železnic nebo státních či soukromých lázní atd. si musí jednotlivé složky zachovati (vždyť je tu tento informační aparát již do značné míry vytvořen, ovšem spíše v ministerstvu zahraničí nebo železnic než v ministerstvu obchodu. Při tomto novém Ústředí musí jíti spíše o propagační bureau, jež by bylo jen doplněno nakladatelským, filmovým a reklamním oddělením.

Finanční prostředky tohoto Ústředí pro organizaci péče o cizinecký ruch by tvořily jednak přímé peněžní dotace státu, jednak procenta z lázeňských tax, městských dávek, dávek vybíraných z titulu přechodného ubytování, hrubého příjmu veletrhů, hrubého příjmu domácích i zahraničních cestovních kanceláří atd. Jistě by se daly všechny tyto poplatky tak spravedlivě rozdělit, že by celkem nebyl nikdy poškozen. Teprve s dostatečným finančním zabezpečením by mohlo nové Ústředí začít s plánovitou akviziční akcí v cizině. Teprve ve formě kolektivní reklamy by se mohla prováděti velmi nákladná inserce v důležitých zahraničních listech, zřizovati samostatné reprezentační kanceláře, natá-

četi po vzoru Rakouska a Italie účinné propagační filmy (jichž výrobní náklady by se mohly částečně krýti kontingentními listy, vydávanými pro státní propagační filmy v omezeném počtu, tak jako dosud na každý sebe pitomější český hraný film). Teprve ve formě kolektivní reklamy by se mohly vydávati prospekty, které by nebyly pouze sbírkami více méně zajímavých fotografií neb obrazových reprodukcí, nýbrž svou povšečností (zejména ve formě velkých skládacích map celého státu) a svou úpravou i informativní cenou by většinu těch, k jichž rukám by se dostaly, přiměly k tomu, aby je neodložily, nýbrž pečlivě uschovali. Teprve ve formě kolektivní reklamy by se mohla provésti rozsáhlá a jediné svou rozsáhlostí účinná kombinovaná propagační akce (plakáty, inserce a prospekty) pod jednotným heslem „Besuchet die Tschechoslowakei“ — „Visitez la Tchécoslovaquie“ — „See Czechoslovakia“.

Letošní rok je již pro reorganizaci čsl. cizinecké propagandy ztracen. Ale jsou tu léta příští.

otázky a odpovědi

Také „Přítomnost“ reformuje ústavu?

I.

Redaktor P ř í t o m n o s t i předložil veřejnosti návrh (nikoliv návrh) na reformu československé ústavy, jež považuje za rozumný, neboť nejen „zachovává suverenitu volené sněmovny ... nezbytnou pro demokracii“, ale i „připoutává k zákonodárné práci odborníky, t. j. onen druh nejlepších, kteří nemají naděje, že je tam pošle voličstvo samo, vedené politickými stranami“.

Podstata návrhu je tato:

Místo senátu Národního shromáždění se zřizuje senát odborníků; polovinu jich jmenuje prezident republiky z terén sestavených politickými stranami, polovinu politické strany samy. Senátory mohou být jmenováni jen členové profesorských sborů vysokoškolských, korporací zájmové samosprávy, sociálně-pojišťovacích ústavů, gremií, nejvyšších soudů a pod. Senátoři se rozdělí do odborných komisí, které spolu s příslušnými výbory poslanecké sněmovny tvoří komory (hospodářsko-finanční, technickou, sociálně-politickou, kulturní, „atd., jak se potřeba ukáže“). Tyto komory zpracovávají návrhy všech zákonů; jejich návrh může poslanecká sněmovna přijmout nebo zamítnout; její rozhodnutí je definitivní.

Vytýkáme návrhu nejprve v podrobnostech několik nedostatků technického rázu.

Nezmiňuje se o funkčním období senátu odborníků a o počtu senátorů, nevymezuje přesně okruh korporací, jichž členové mohou být jmenováni senátory, nestanoví, může-li být senátor členem několika komisí, neupravuje veřejnoprávní postavení senátorů, neřeší důsledky, plynoucí z paritního složení komor pro autonomii poslanecké sněmovny při tvorbě výborů, nezabývá se — kromě způsobu vzniku senátu — dalšími formami poměru moci vládní a výkonné k tomuto sboru (jde na př. o svolávání, odročování a rozpouštění komor). Bylo by snad možno těchto technických vad naléztí více; než nejsou to věci, jež by nebylo lze účelně doplnit či opravit.

Závažnější pochybnosti vzbuzuje návrh tím, že nedomýšlí, jaké změny by jeho uskutečnění nutně způsobilo v některých základních institutech našeho státního zřízení.

Má nastoupiti senát odborníků na místo dosavadního senátu tak bez výhrad, jak návrh praví? Mají na př. senátoři odborníci společně s poslaneckou sněmovnou voliti presidenta republiky? Mají být zastoupeni též ve Stálém výboru? Má rozhodnutí poslanecké sněmovny opravdu být definitivní v tom smyslu, že by president republiky neměl již práva vraceti

s připomínkami usnesené zákony a že by vláda neměla možnosti odvolati se se svým návrhem zákona, ježž poslanceká sněmovna zamítla, k lidu cestou referenda? (Víme ovšem, že ještě není § 46 ústavní listiny proveden, ale je tu alespoň tendence a závazný slib). Byla by vskutku suverénní sněmovna, jež by směla návrh komor jen buď přijmout buď zamítnout? Byl by senát odborníků místo nynějšího senátu presoudním dvorem, projednávajícím obžalobu, kterou na presidenta republiky, předsedu nebo členy vlády vznesla poslanceká sněmovna, či by tato sněmovna byla žalobcem i soudcem? — Zdá se, že zaviklati jedním ze základních kamenů ústavy, znamená, vystavovati se značné, ale zejména též (pro stavbu i stavitele) nebezpečné námaze celou ústavu budovati znova.

Připustme, že i na tyto otázky (bylo by také možno dáti jich více) bylo by lze uspokojivě odpovědět a obraťme se k hlavním principům návrhu.

Jsou tři: jmenování senátorů, nikoliv volba; odbornictví senátorů; spolupráce poslanců a senátorů-odborníků v komorách. Posuzujice je, vycházíme z předpokladu, že nejsou zamýšleny takové změny nebo doplňky státního zřízení, o nichž návrh nemluví nebo jež nejsou jeho logickým důsledkem.

Praví se, že polovinu odborníků bude jmenovati i president republiky, polovinu politické strany. Přeloženo do praxe, zní to: Ústřední výkonné výbory politických stran budou jmenovati polovinu odborníků přímo, druhou polovinu nepřímo tím, že sestaví terňa, jimižž president republiky bude vázán, nehledě k tomu, že jmenovací akt presidentův bude ovšem „úkonem moci vládní“ ve smyslu § 68 ústavní listiny a bude proto potřebovati ke své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády, ježž bude i nadále (v zásadě) užším výborem poslanceké sněmovny, složené ze zástupců politických stran.

Nebylo by přestřeleno, kdybychom řekli, že ve skutečnosti budou ústřední výkonné výbory stran jmenovati odborníky v š e c h n y. Kde je tu něco nového proti té tolik haněné praxi dnešní, praxi vázaných kandidátních listin, při níž také ve skutečnosti zástupci lidu jsou jmenováni ústředními výbory politických stran? Nevidíme předností tohoto jmenování před nynějšími volbami; vidíme však, že návrh by nutně vedl ke stupňovanému zpolitisování prostředí zájmové samosprávy a ostatních sborů, na něž by strany při výběru odborníků byly omezeny.

Zdůrazňuje se o d b o r n i c t v í senátorů nového typu. Ntřeba o tom ztrácat mnoho slov. Vyšle-li dnešní politická strana do legislativního sboru odborníka, není snad třeba vždy zoufat nad jeho kvalitou, ale jeho svoboda ve výkonu funkce může být brána v pochybnost. Což znamená, že jeho kvalita se neuplatní zcela přímočaře tam, kam je vyslán (a potom snad už ani jinde); pak však celá nová instituce pozbyvá svého raison d'être. Nejde tu o výlev intelektuálního pesimismu; jsou zde přece zkušenosti z prostředí, velmi blízkého intencím návrhu. Zákon o organizaci politické správy z roku 1927 uvedl odborníky do zemských a okresních zastupitelstev. Nejsou to sbory zákonodárné, nýbrž jen správní, odborníci nejsou ex lege jmenováni politickými stranami, nýbrž administrativou, ježž je vázána zřetelem na poměry hospodářské, kulturní, národnostní a sociální — a přece víme, že a proč v praxi namnoze zůstal význam těchto odborníků velmi daleko za ideálem, vtěleným v literu zákona. Jakou naději budou míti ti „nejlepší, které d n e s nepošle k zákonodárné práci voličstvo samo, v e d e n é p o l i t i c k ý m i stranami“, že je tam pošlou politické strany po uskutečnění návrhu? Právě v základní věci bude situace přece naprosto stejná; ale kde je tu pak smysl reformy a rozumnost návrhu?

Spolupráce poslanců s odborníky není takovým objevem, jak se zdá. Stačí si uvědomiti, že iniciativní návrhy zákonů jsou bílou vranou a že naopak téměř každý zákon je vypracován odborníky, kterými disponuje státní správa přímo i nepřímo jak ve svém úřednictvu a stálých

i dočasných expertech ústředních úřadů, tak v členech nej-různějších poradních sborů a komisí, utvořených výslovně proto, aby se účastnily odbornou radou zákonodárných prací; kromě toho ty zájmové korporace, o nichž se návrh zmiňuje, již nyní z vlastního podnětu anebo k žádosti vlády zasahují do legislativního procesu.

Na jediném záleží: aby zákonodárný sbor hlas odborníků nejen slyšel, ale také ho dbal. To dnešní řád nezaručuje, ale nezaručuje toho ani návrh Prítomnosti; lze míti za to, že osnovy, při nichž by se v komorách vážně střetla stanoviska poslanců a s k u t e č n ý c h odborníků, by se nikdy nedostaly do sněmovny.

Francouzský právník Jean C r u e t předeslal své knize *La vie du droit et l'impuissance des lois*, již před lety vyšle, větu hluboce moudrou: „Nous voyons tous les jours la société refaire la loi, on n'a jamais vu la loi refaire la société.“*)

Tento skeptický výrok — tím závažnější, že je to výrok právníkův — je jako šit na náš případ. Demokracie procitají z let bezstarostného dětství s hlavami právem zneklidněnými; není vše v pořádku; mnoho se promeškalo; lidé „jsou stíženi touhou po demokracii lepší“, „přiliš mnoho demokratů očekává nějakou obnovu“. Ano, zde je des Pudels Kern: přiliš mnoho demokratů očekává nějakou obnovu. A rychlou obnovu, neboť čas kvapí. Co snadnějšího než udělat zákon, než vytvořiti novou instituci . . . než změnit fasádu? Kdo se stará o to, co bude, až se po první radosti, po prvním pocitu úlevy, že se něco stalo, sezná, že se v domě s novou fasádou dále špatně bydlí, poněvažž fasáda mu ovšem nepřinesla ani špetky hygieny a pohodlí? Ale právě o to je třeba se starat. O demokracii jde, ne o instituce; slyšeli jsme již, že zklamali někde demokraté, nikoliv demokracie.

Demokracie potřebuje, aby byla pěstěna víra v trvalost ústavních institucí; aby bylo do krajnosti využito všech možností, ježž dané instituce poskytují a aby jich bylo využito ve smyslu vskutku ústavním; aby byl odstraněn oligarchický systém uvnitř politických stran; aby všeobecně i politické vzdělání občanstva dosáhlo stupně, na němž by se přirozeně vytvořil loyální poměr mas ke stranám a skrze ně i vedle nich k t. zv. odborníkům.

Návrh Prítomnosti nesrovnává se s prvními dvěma postuláty; neuvědomuje si, jak významnou (právě dnes) funkci by měl senát Národního shromáždění, bylo-li by mu dáno, což podle ústavy jeho jest, totiž volební období odlišné od volebního období poslanceké sněmovny. Návrh ten dále nepřináší nic po uskutečnění druhých dvou postulátů, bez jejichž uskutečnění však není ničím více než jinou formou starého obsahu. Proto n e n í rozumný.

Dokud splnění těchto potřeb demokracie bude jen zbožným přáním, je zbytečno vymýšlet reformy ústavního zřízení; až jednou budou splněny, nikoho ani nezapadne oddávati se této inteligentní zábavě. Ale o to jde strašlivě vážně, aby splněny byly; aby na tomto kolbišti reformátoři zkoušeli ostrí svého důvtipu; a aby se svědomí demokratických jedinců i mas neukolébalo vidinami a plány reformem p o u h ý c h institucí. h. p.

II.

Shodujeme se s p. kritikem návrhu, který jsme uznali za rozumno předložit veřejnosti, v celkové nedůvěře k dnešnímu, podle náhle se vyrovivšího počtu reformátorů skoro mohutnému reformátorskému hnutí. Naznačili jsme už zdvořile, že to má pochybný elán hořící slámy. Jestliže přes to doporučili jsme k úvaze jeden z reformních návrhů (ten nejstřízlivější, jak zajisté všichni uznají), učinili jsme tak ze dvou důvodů: jednak není zcela jisto, zda může demokracii bez škody pohrdlivě ignorovat vůbec celý ten reformní hlad, který sžírá útroby demokratů; neklame se, reformě neslouží toliko ti, kdo jsou schopni také nějaký návrh sepsat, nýbrž i velký dav anonymních demokratů; někdy je v politice třeba ukójit potřebu netoliko věcnou, nýbrž i psychologickou; tím se právě politika, učení po výtce psychologické, liší na př. od inženýr-

*) „Denně vidíme, že společnost přetvořuje zákony, ale neviděli jsme nikdy zákon, přetvořující společnost!“

ství. Za druhé pokládáme za nerozumno udržovat dále při životě senát, který za čtrnáct let své existence ukázal se schopným jediného činu: dokázal důkladně svou bezvýznamnost a z ní vyplývající zbytečnost. Otázka pro nás jest tato: má býti senát prostě odstraněn, nebo se má na uprázdněné místo postavit něco jiného, s jiným složením a proto s lepšími vyhlídkami? Domníváme se, že druhý způsob by byl lepší, kdyby se od něho dalo očekávat oživení naší zmodernisované politiky.

Odpovíme nyní po řadě na námitky p. kritikovy:

1. Návrh byl jen načrtnut, nikoliv odborně propracován. Details, o nichž se tu kritik zmiňuje, lehce by se daly řešit při definitivním zpracování.

2. Podle našeho mínění neměli by členové senátu odborníků právo volit presidenta, už proto ne, že polovina jich by jím byla přímo jmenována a druhá jím vybírána z teren. Snadno by se mohlo stát, že by z vědomosti se cítili mu zavázanými a snažili se prodlužovat jeho vládu. Na poměru sil při volbě presidenta by se nezměnilo pranic; poněvadž, jak známo, rozhodnutí o osobě presidentského kandidáta děje se v lůně stran, opakuje senát, jako i při všech jiných věcech, jen mínění poslanecké sněmovny. Rozhodující je stanovisko stran, podle kterého hlasují jak poslanci tak senátoři. Na tuto reprodukci stranického mínění stačí při volbě presidenta sněmovna jediná.

3. Na právu presidenta vrátit zákon s připomínkami by se existenci odbornického státu nic nezměnilo. Její rozhodnutí by bylo definitivní jen v poměru k senátu odborníků. Práva presidentova by nebyla zmenšena. Také právo vlády odvolat se k lidovému hlasování by zůstalo, ačli ovšem můžeme tomuto právu připisovat nějaký význam, když se ho ještě ani jednou nepoužilo.

4. Senát odborníků, jakožto instituce nepolitická a povahou svého vzniku presidentovi příliš zavázaná, nemohl by ovšem projednávat žalobu poslanecké sněmovny proti presidentovi nebo vládě. Tato otázka by se musila ústavně nově řešit.

5. Pan kritik na jednom místě neporozuměl reprodukovatému návrhu. Polovinu odborníků by jmenoval prezident podle vlastního volného uvážení, bez jakýchkoliv návrhů stran. Terna by byla politické strany povinny navrhnout jen pro onu druhou polovinu odborníků, kterou jmenují samy.

6. Smysl reformy spatřujeme v tom, že politické strany, i kdyby zajisté onu polovinu odborníků, již jmenovati by jim příslušelo, snažily se ovšem sestavit z lidí jim milých, přece jen by nemohly jmenovat obyčejné vysloužilé agitatory, jaké nyní posílají do senátu, nýbrž byly by vázány hledat mezi lidmi, v odborné práci vyniknuvšími. Dosti velká to reforma, jestliže by k zákonodárné práci připoutala osobnosti, jejichž vzdělání jest zaručeno.

7. Nevydáváme spolupráci odborníků za objev; je nám známo, že již dnes spolupracují na každém připravovaném zákoně. Myslíme, že návrh dokonce si dnešní spolupráci bere za základ — chce ji sám rozšířit a dodat jí důrazu legalisováním a tím, že by odborníci byli vyproštěni z anonymity. To — věříme, by stranu odborníků posílilo. Jedná-li se s nimi v zákuhlích, je politikům příliš snadno nedbat jejich mínění. Právě proto, že něco podobného už dnes existuje, má návrh tu výhodu, že nestaví věci nohama vzhůru, čehož se má reformátor vždy varovat, nýbrž že jen prospěšně rozvíjí a posiluje jednu ze stránek skutečnosti už dnešní.

9. Souhlasíme, že reforma demokracie nepřijde bez reformy demokratů samých, a že, až tato přijde, bude hledání reformy institucí zbytečné. Pan kritik však opomenul říci, kdy asi tato doba, po níž všichni toužíme, přijde. Poněkud se obáváme, aby to nebylo jedním z věčných témat. Do té doby, než přijde, zdálo by se nám prospěšným, kdyby bylo možno aspoň v jednom zákonodárném sboru odstranit nadvládu politikaření a nahradit tento princip principem jiným. V teorii ústavních vědců se tomu říká brzda. Dnešní senát jako brzda úplně selhal.

9. Víru v trvalost ústavních institucí, pokud se týká speciálně senátu, jsme nepěstovali a ani v budoucnosti pěstovat nebudeme. Jaký význam by mělo pěstovat víru v trvalost instituce, která je zbytečnou? Proti shluku dnešních reformátorů postavili jsme se spíše na stanovisko ústavního konserva-

tivismu. Ale musí to být konservativismus rozumný, nikoliv nerozumný. Nerozumný konservativismus jest pak takový, který bez důvodů udržuje při životě věci jen proto, že už jednou jsou.

—fp—

dopisy

Cesta rektora Domina k národu

Vážený pane redaktore,

když rozhodl jste se uveřejnit v 18. čísle letošního ročníku „Přítomnosti“ článek Rudolfa Vápeníka, „Cesta rektora Domina k národu“, jistě jste učinil tak jednak ve chvályhodné snaze, aby všem, zvláště však mladé generaci, popřáno bylo dostatečně volného místa na daleko slyšitelném foru, jakým „Přítomnost“ svým seriosním vedením bez odporu se stala, jednak v samozřejmém předpokladu, že také o tomto článku, jako o tak mnoha jiných, rozpréde se v „Přítomnosti“ diskuse sub specie staré, osvědčené devisy právní: „Audiatur et altera pars!“

Budiž! Dosti často mluvívali staří, nechť mluví i mladí, a pak — demokracie a diskuse jsou pojmy velmi blízko sobě ležící. To vše jest v naprostém pořádku a nevybočuje nijak z rámce, kterýž „Přítomnost“ mnohaletou tradicí svým statím vytvořila.

Co však z tohoto rámce nápadně vybočuje a co i člověka politicky neangažovaného, dbajícího toliko prosté zásady „quod aequum et iustum“ přímo vybízí, aby na článek Vápeníkův reagoval, jsou kromě překvapujících neznalostí věcných zvláště insinuace, jakéž čtenáři „Přítomnosti“ v řádcích a mezi řádky tohoto týdeníku nejsou zvyklí slyšati.

Nejsem ničím povinen nynějšímu rektoru Karlovy univerzity, leč právě jen oním společenským respektem, jakýž slušný český intelektuál povždy chová k tomu, kdo toho času stojí v čele naší nejvyšší vědecké instituce. Není tudíž mou věcí, abych lámal kopí za dra Karla Domina, kterýž ostatně není mužem, jenž by nedovedl sám a hezky po pořádku odpověděti panu Vápeníkovi. Avšak jako český právník usmívám se mentalitě členů „Spolku posluchačů filosofie Karlovy university v Praze“, jehož stanovisko prý článek Vápeníkův tlumočí.

Botanika — toť přece jest doktrína, kteráž do nedávných dob byla přednášena právě na fakultě filosofické a ještě dnes, po vytvoření fakulty přírodovědecké, není než štěpem filosofického úsilí vědeckého. A najednou čtenář článku páně Vápeníková se dovidá z průhledných akcentací („když profesor botanik...“) a potouchlých citací frazeologických („na různých ustláno“), že autor článku, mluvicí ovšem plurálem majestatikem, „odhalil pozadí všech akcí“, a zvláště tu, že příslušník jeho stavu není povolán, ba ani schopen k vedení „akce pro obrodu staroslavne university Karlovy“.

Ještě dobře, že jako starý zkušený právník mohu je utěšiti ujištěním, že tuto akci botanik Karel Domin vede nejen energicky, nýbrž též i z právního hlediska správně a dobře.

V Praze, dne 6. května 1934.

Dr. Emerich Fiala, notář.

Půjčovna knih » MÍR « Praha II., Vladislavova 2
Palác Banské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRÁVY

Roč. 4. Číslo 19

Vítězslav Nezval:

VJEZD DO PAŘÍŽE*

*Když larva půlnoci dá vidět
jinochovi
v průjezdu o němž snil své černé
ohavní
skleněný babylon se octne pádem
v křoví
a chlapec vrhnuv se ne ještě bez
hanby*

*v zoufalém zklamání však chtivě
na ruinu
v minutě zastárne a dlouze umírá
s představou prastarých svých
vytoužených klínů
které se rodí z brv jež s vášní
přivírá*

*tak vjezdy do všech měst jež
vysnili jsme zklamou
Svěřiv se hodinám jež udaly mně
směr
projíždím po slepu Paříži tvoji
tlamou
a klekám před vámi ó bílé Sacré
coeur*

*Pak se mne ujaly přivřeně okenice
a Paříž vítá mě srdečným zívnutím
Nechtěl jsem Paříži od tebe nikdy
více
ne nevzdávej se mi ne já tě
nemutím*

*abys mne klamala jak žena toho
muže
který v ní miloval jen svoji iluzi
Tvá šedá stříbrná a popelavá kůže
mě vydráždila tak jak oko medusy*

*kterou jsi bývala když se mně ve
snách zdálo
že stojím před tebou s tlumokem
tuláka
I to co dala mně při vjezdu i to
málo
mě ukolébává jak víno pijáka*

*Ne šedá Paříži nechci tě hyzdit
maskou
Jen vřikavé hluč a sviť ach jen se
směj a nuť
Já nechtěl bych nic víc než
zachytiti s láskou
tvou zvládnutí pepřnou a trochu
rybí chuť*

* Z chystané sbírky „S bohem a šátečkem“, poctěné cenou Májové literární soutěže.

Těšínská otázka. Každý člen československé mírové delegace věděl, že Těšínsko se dělit bude. Proto právě z opatrnosti odmítala delegace hlasování o celém Těšínsku a žádala hlasování po obcích; nechtěla riskovat ztrátu celé země nebo velkých okresů, kdyby plebiscit dopadl nepříznivě. Hlasování po obcích bylo zřejmou přípravou k dělení. Šlo už jen o to, aby Československo nebylo zbaveno území hospodářsky důležitých. Také dr. Kramář dal již v této době souhlas k dělení: nebyl sice u závěrečného jednání o plebiscitu, poněvadž odjel z Paříže do Biarritz na prázdniny, avšak už před tím, když hrozilo přijetí larischovské linie, jednal vedle Beneše s komisí také on a v souhlase s Benešem nabízel za hranici řeku Olši. I hranice podle Olše rozdělovala by ovšem Těšínsko uprostřed, ale dr. Kramář to sám neváhal nabídnout, obávaje se mnohem nepříznivější linie larischovské, jejíž odvrácení se v srpnu 1919 zdálo možným už jen za cenu velkých ústupků, zřikajících se historického práva. Je tedy poněkud záhadno, proč o rok později nezabránil divoké kampani své strany proti dru Benešovi, ačkoliv dělicí linie, která r. 1920 byla přijata, byla pro Československo příznivější než ona hranice Olše, kterou dr. Kramář v létě 1919 sám spolu navrhoval. Nebránil-li dr. Kramář útokům proti Benešovi jen proto, že zatím v něm se vypěstoval velký komplex osobní nechuť k zahraničnímu ministru, máme právo pocíť nad tím zklamání, neboť přejeme si vidět muže, kteří za všech okolností stojí za svými činy, i když se už snad na ně uložil prach jednoho roku.

(Ferd. Peroutka: Budování státu.)

POZNÁMKY

O ST. K. NEUMANNŮVI A JEHO CESTOVNÍM DENÍKŮ.

U Rožňavy je bukový lesík a dole pod bukovým lesíkem je větší strom. Když sestupuješ po zeleném svahu, prudce vysvitne slunce, cítíš, jak tě znovu zahřívá, nohy ti kloužají po suchém dřevu, ale všechno tu působí rozkoš. „Tady je krásně, tady je krásně“, slyším stále a myslím si: ano, a zase docela jinak krásně, než před šestnácti dny na Pohansku nebo před devíti měsíci na Popu Ivanu. Jsme tu sami, jarní příroda je kolem ještě neporušena hrubými a nečistými výletníky, před námi napravo, nalevo neobydlené hory, městečko a nesčetné dědiny se dole skromně vynořují ze zelených vln, proč by tu nebylo krásně! Tisíce ráje je krásna všude na zemi, pokud jí svou ošklivostí nezničil hrabívá civilisace lidstva, nesmyslně a tupě se rozmnožující pro ohyd-

nost, bídu, zločin, hrůzu, neštěstí. A přece i člověk by mohl býti tvor obecně ušlechtilý a poněkud vzácnější...“

Takhle s vámi mluvím jeden z našich největších básníků ve svém deníku o opožděném jaře zase stejnou řečí, kterou mluvil ve svých písních o lesích, vodách a stráních. Je to taková rzyí řeč země, docela nic literárského, taková jarní kniha, která na vás zapůsobí tím hlouběji, že je podložena tónem lehké melancholie. Před dvaceti lety bylo lehčeji, tehdy také „náhle začlo tát a vzepjaly se ledy, obrovské divadlo na řece hrály kry...“ a cesta do kruhu přes oněch dvacet let nás přivádí zase na toto východisko. Dvacet let, to je marnost války, marnost revolucí, marnost víry ve zmoudření lidstva, marnost konferencí a marnost politických žvástů, marnost vášnivě a s důvěrou provozované publicistiky a lidovýchovné práce v časopisech. A vedle toho jediné, co není marné, jediné, co trvá, několik řádek veršů, ryzích veršů tohoto skutečného básníka.

FEUILLETON

L. N. Zvěřina:

VE SLUŽBÁCH FRANCIE*

Čím více hrozilo nebezpečí, že by ostrovy Galapagos mohli získat Němci, tím houževnatější činnost vyvinul Štefánik pro uskutečnění svých záměrů.

S urychlením vypracoval spolu s Ťufinem memorandum na presidenta ohledně vybavení hvězdárny, zařízení meteorologické stanice i zří-

* Urvytek z románového eposu „Milan Rastislav Štefánik“. Román československého hrdiny.

zení bezdrátové telegrafie na jednom z ostrovů Galapagos.

Všichni vlivní činitelé byli zainteresováni nebo přímo získáni. Zbyl jen jediný Reinbourg. Štefánik se rozhodl, že souboj s tímto intrikánem musí již nějak zkoncovat.

Požádal básníka Alvareza, aby jim zprostředkoval náhodnou schůzku. To s stalo u paní Zoily Alvarezové. Reinbourg byl toho dne napádně nervosní. Uprostřed zábavy několikrát nadhodil Štefánikovi, že by s ním rád něco projednal, ale o samotě. Štefánik na nic jiného nečekal. V předstírané nevoli, že mu toto vyrušení ze zábavy není právě milé, rozloučil se se společností a vyšel na procházku. Nakonec ho Štefánik pozval na večeri.

— Tak zařízení meteorologické stanice je již v suchu — začal diplomatický duel Štefánik.

— Ne snad na sto procent — píchl jízlivě Reinbourg.

— No, tak na devadesát devět.

— Myslíte?

— Jsem o tom přesvědčen.

— Hm.

— Víno je báječné — pochutnával si Štefánik — ale — to bych vám chtěl říci, že z celé věci můžete mít značné výhody, morální i hmotné. Je jen třeba, abyste se určitě vyslovil.

— Kdybych tak byl aspoň ministrem, to bych mohl něco dělati.

— Vidíte, to je výborné — chytil se jeho nápadu Štefánik — doktor Reinbourg by informoval ministra a

ministr by pomáhal doktorovi Reinbourgovi.

— Ach, ano, ale do toho je daleko. — Ne tak, jak myslíte. Ale — a tu Štefánik přimhouřil zrak — musel byste opatrněji vystupovat.

— Já?

— Ano, vy, pane doktore. Je tu o vás v zasvěcených kruzích známo, že jste ve službách Peru.

Reinbourg se zarazil, v tváři mu škublo, ale hned se opanoval, nasadiv si masku uraženého a pomlouvaného:

— Oh, vím, odkud vítr věje. Takto se tu proti mně bojuje.

— Pro svou osobu nevěřím tomu. Vám je Peru hečubou stejně jako Ecuador. Vaše filosofie je jasná: na světě jsou hrušky a pojídači hrušek. Vy rozhodně nechcete být v ranku

Henry Drummond & Co. LTD.

továrna jemných angl. látek
SHIPLEY (England)

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY

Z TOVÁRNY PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90—, Kč 130— za 1 m

Skladový generální zastoupení

Emil Grodecký, Praha I,
Bílkova 10 - Telefon 624-95

Vzorky na venek vyplacené

osobami: je zoufalý, přinesete-li mu tlustou knihu jako třeba od Priestleye. Zato mu přijde vhod cestopis, třeba Gideovo „Kongo“. Tím však není řečeno, že by nedovedl číst i seriál o „Fantomasovi“, když zjistil, že zná vlastně detektivky příliš málo. Má vysoké mínění o filmu, ne však o tom dnešním,

jemuž jde jen o kšeft: takhle dřív, když se hrávaly americké kaubojky, to chodíval rád do kina, také na přírodní filmy v neděli dopoledne. Ale zabloudí-li do kina dnes, zejména na společenské drama, má jenom vztek. V cizině nebyl od světové války a byl by se tam rád rozjel, zejména s Bařovou loďí kolem

světa, ale sešlo z toho, a trochu smutku z toho vyčtete i z jeho poslední knihy. Z téhle knížky „Opožděné jaro“ (jež zahajuje vydání jeho deníků z cesty po Československu a je docela rozdílná od jeho cestovních feuilletonů již dříve otiskovaných v L. N.) poznáte vůbec nejintimnější a nejpříjemnější podzimní dny Neumanna, jednoho z našich největších básníků jara. Máme vydáno tak málo básnických deníků, tím více na vás zapůsobí deník Neumannův v akordu své konečné melancholie:

„Aspoň tedy Československo, do dávám si, a podávám se tiché melancholii. Existuje pro nás jen jeden život a jen jeden svět: loučím-li se s ním už pomalu, není to pocit nikterak povznášející, musí se zřítci velikých nadějí a iluzí a prostě konstatovati, že ten jediný svět náš tak málo poznal, živý na živém. Patero je kontinentů a moří ještě více. Nesčíslné je ostrovů. A když už zcela jistě víš, že z nich nepoznals a nepoznáš ani stý díl, jako bzukot komárů nad močalem připadá ti školometská moudrost filozofické bídy, která nám chce namluviti, že bídu a hloupý osud možno vyvážit krásami vnitřního života a rozjímáním o „vyšších věcech.“ ... Já, člověk, budu umírat nespokojen, že jsem nesměl nebo nedovedl prohoditi zemský povrch, tisíce jeho krás a jeho běd jako očité svědky...“

Nakladatelství Fr. Borového
v Praze vydá ještě během jarní sezony tyto knihy:

Jan Welzl: Ledové povídky. Životní dobrodružství českého polárníka, zpracované spisovatelem B. Golombkem a E. Valentou.

Ferd. Peroutka: Jaci jsme. Essaye o české národní povaze. II. vydání.

F. Peroutka: Budování státu II. díl, zachycující politické události československé republiky do konce roku 1919.

Jan Čarek: Hvězdy na nebi. Básně poetické cenou Májové literární soutěže 1934.

Josef Hora: Dvě minuty ticha. Básně poetické cenou Májové literární soutěže 1934.

Vítězslav Nezval: S bohem a šáteček. Básně poetické cenou Májové literární soutěže 1934.

Vladimír Drnák: Hlavou proti zdi. Román zpracovávající život známého malíře V. van Gogha, jeho umělecké proniknutí a tragický konec, který byl doporučen k vydání románovou porotou Májové literární soutěže.

André Maurois: Touha po štěstí. Francouzský společenský román. Překládá Jaroslav Zaořálek.

Čtete Lidové Noviny

prvých. A teď dejte dobrý pozor! Chcete-li pomáhat čestnými prostředky k čestnému cíli — a tu Štefáník zpomínal a zvýšil hlas — naskytá se vám jedinečná příležitost.

— Ale vždyť já právě k vůli tě věci chtěl jsem s vámi mluvit.

Štefáník měl dojem, že chtěl jenom vytáhnout z něho určité podrobnosti celé akce. Víc nic.

— Tím lépe.

— Chtěl jsem vám navrhnout pronájem jednoho ostrova za 3,000,000 S.*

— V této formě se mi váš návrh nelíbí. Připočteme-li všechna ta zproptná, přišel by ostrov hodně drahý. Ale hlavně: zevní efekt! Vláda mne k nějakým podobným obchodům nezpřomocnila. A konečně pochybuji, že by Anglie a Spojené státy souhlasily s touto výhodou: dát Francii jeden z ostrovů do pronájmu na 99 let.

— Máte snad jiný konkrétní návrh? — a Reinbourg se blahovolně usmál.

— Já bych byl pro pronájem jednoho ostrova, který bych já označil, určitě Ecuadorčanu. Ten by utvořil anonymní společnost a obdržel x akcií. Vláda ecuadorská by zamhouřila oči, nešla by za detaily a Francie by se účastnila svým kapitálem nejen na tomto podniku, ale i na jiných. A vy, opakují ještě jednou, měl byste z toho získat morální i hmotný.

— Hm — a Reinbourg svažil obočí — nápad je velmi dobrý.

— Ale má jednu chybu: že nevyšel od tebe, vid? — pomyslí si Štefáník.

— Velmi dobrý — opakoval si Reinbourg. — Víte co, milý a vážený doktore? Rozmyslím si věc náležitě a zítra bych si vás dovolil navštívit.

— Zítra, bohužel, nemám času — odcestuji asi na týden — předstíral Štefáník nezáměr na celé věci, ale v duchu se trávil obavou, aby průtahem nakonec neztratil vše.

Reinbourg znervosněl a tím se prozradil. Štefáník dobře rozuměl jeho nevrlému hubnování na stůl.

— A nemohl byste svou cestu odložit aspoň o den?

— Nu, je to vlastně cesta studijní, ale snad vám přece budu moci vyhovět. Dobrá. Telefonuji vám zítra ráno do hotelu.

— Výborně!

Stiskli si ruce. Štefáník zacítil, jak ruka Reinbourga se zachvěla. On zůstal klidný, nedal ani v nejnějším najevo, že v souboji s Reinbourgem zvítězil.

Práce s memorandem, četné návštěvy toho dne a konečně napínavý souboj s Reinbourgem vyčerpaly však Štefáníka úplně.

Jen s největším přemáháním dostal se do svého hotelu, vystoupil po schodech, otevřel dveře pokoje, ještě otočil klíčem za sebou — a sjel po veřejích k zemi.

Když návrhy Štefáníkovy ve věci reorganizace hvězdnárny i zařízení meteorologických stanic byly vládou přijaty a on pověřen zakoupiti za 21,000 dolarů přístroje, měl radost k nevyovědění. Dílo, na němž pracoval celé tři měsíce s podlomeným zdravím a za ustavičných intrik, bylo korunováno výsledkem, jehož ani sám nečekal.

Poslal kabelogramy do Paříže Anatolovi de Monzie i ministerstvu školství, ale marně čekal odpovědi. Nechápal toho mlčení — ale konečně je přece pochopil, když přišla zpráva, že vláda padla.

Bylo to právě v ten den, kdy po dlouhém vyjednávání s vládou ecuadorskou zjistil nemožnost výpravy na ostrovy. Byla by trvala tři až čtyři měsíce, bezpečnost zaručenu neměl a Ťufino s ním jet nemohl.

V důsledku zpráv z Paříže rozhodl se opustiti Ecuador co nejdříve, vrátiti se do Paříže, a teprve, až by i novou vládou získal pro svůj ecuadorský podnik, realizovat to, co za

tak těžkých poměrů a téměř zázrakem diplomaticky vydupal k životu.

Poněvadž znovu se vynořily zprávy o zvláštním posláni německé vojenské mise v Ecuadoru, ujednal ještě konkrétní dohodu s Destrougem ve věci T. S. F. Velká centrála bude v Galapagos, podobná v Quayaquilu, kde zatím budou umístěny všechny jeho meteorologické přístroje.

Potom navštívil s Reinbourgem presidenta. Vedle písemného memoranda poděkoval mu ještě osobně za jeho laskavou pomoc. Zároveň mu předložil návrh na vybudování linie Francie—Panama—Ecuador—Tahiti—Australie. Umyslně ani slovem se nezmínil o Galapagách.

President mu i nadále slíbil plnou pomoc prohlásiv, že se cítí Francouzem a chce obroditi Ecuador pomocí latinské rasy.

Šel se rozloučiti se všemi známými, nakonec s ministrem Francastelem.

— A co tak rychle?

— Nemám instrukcí z Paříže a nevím, jaké stanovisko zaujme nová vláda.

— Kdy vám jede loď?

— Třetího ledna odjíždí „Peru“ z Quayaquilu.

— Máte rezervovanou kabinu?

— Mám.

— Bude se mi po vás stýskat. Rád jsem s vámi pracoval — vyznal upřímně Francastel. Potom šel ke stolu a vyňal z něho mapu s přípisem. — Toto vám mohu dát dnes přecháti.

Byl to raport, jež Francastel poslal o Štefáníkově činnosti do Paříže.

Prosím Vaši Excelenci, račte sdělit p. ministrovi veřejného vyučování a p. podtajemníkovu námořnictví následující:

Pan Štefáník byl právě pověřen ecuadorskou vládou zreorganizovati na útraty jmenované vlády observatoř v Quitu a vytvořiti síť meteorologických stanic a síť T. S. F. na

celém území Ecuadoru, počítaje v to i ostrovy. Dosáhl, že šéfové dvou posledních úřadů budou Francouzi. Odjezd výšeji jmenovaného p. Štefáníka na Galapagy opozdil se, poněvadž nemohl včas najmouti loď.

Nemohu než vydati vysvědčení obratnosti p. Štefáníkovi, jenž získal tyto výsledky, aniž při tom vzbudil nejmenší pozornosti.

Francastel.

— Nezapomenu vám toho, pane ministře, a podám v Paříži též své zprávy. Cítil jsem se tu velmi pěkně.

Posledního prosince a poslední den v Quitu, právě když balil své sbírky indiánských výšivek, kamenných sekýrek, zbraní a perliček, přišel ještě list od matky. Byl smutný a on z něho cítil celou tíhu žalu, jenž ji zavalil smrtí apenkovou.

— Tak už je, chudera, na Myjave — řekl si v duchu. — Na Košariškách ostaly len hroby.

Potom přišel malý Indiánek, jenž mu denně nosil mléko. Roztomilý chlapec. Zaplatil mu, pohladil po hlavě, posledními bonbony ho podaroval a konečně mu oznámil, že již zítra odcestuje za moře. Hoch se rozplakal, že ho ani utiší nemohl.

Když už měl všechno pobaleno, přepadl ho černý smutek, jako už dávno ne. Lítost a žal zápasily v něm s vůlí jít po všem dál a dál.

Věděl dobře, že možná z celého jeho díla tu nakonec nebude nic. Kdož ví? Dal do celé akce zdraví, dal do ní všechny své peníze, i na peníze Dovozní a vývozní společnosti již sáhl.

A zase do světa.

— Už ani domoviny nemá — zastýskal si — světem se tlučíš bez cíle. Ve službách cizích čím pracuje pro své rodné? A zítra je již 1914!

Sedl si na kufr, rozevřel zápisník, kam si denně zanašel své životní zisky i ztráty, a k datu 31. prosince zaznačil třesoucí se rukou:

Uholená mi je duša a telo vysilené. Daj Boh lepšího roku!

* S (= Sucre), ecuadorský peníz.